

ՄԵԼՐՈՒ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԿՈՄԻՏԵ

ՊԱՐՏԱԴԻՐ ԱԳՐՈԿԱՆՈՆՆԵՐ

ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ ՀԵՍՀ ՄԵԼՐՈՒ
ՇՐՋԱՌԵԿՈՄԻ 1938 ԹՎԻ
ՄԱՐՏԻ 20-Ի ՆԻՍՏՈՒՄ

ՄԵԼՐԻ

1938

29 JAN 2018

ՄԵՂՐՈՒ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԿՈՄԻՏԵ

ՊԵՐՏԵԴԻՐ ԸԳՐՈԿԱՆՈՆԵՐ

ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ Ե ՀԽՈՂ ՄԵՂՐՈՒ
ՇՐՋԳՈՐԾԿՈՄԻ 1938 ԹՎԻ
ՄԱՐՏԻ 20-Ի ՆԻՍՏՈՒՄ

ՄԵՂՐԻ

1938

ՊԱՐՏԱԴԻՐ ՎՈՐՈՇՈՒՄ № 3

20-ն ՄԱՐՏԻ 1938 Թ.

ՄԵՂՐՈՒ ՇՐՋ. ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԿՈՄԻՏԵՅԻ
1938 Թ. ՄԱՐՏԻ 20-Ի ՎՈՐՈՇՈՒՄԸ

Խաղաղի, պաշտոնային, քաղաքական, դատավարական յեվ բանջարաբուծության կուլտուրաների բեղավորությունը բարձրացնելու յեվ մշակութային բարձր վարակով կատարելու համար քաղաքային գործադիր կոմիտեն վարժում է՝

Պարտավորեցնել՝

1. Խաղաղի և պաշտոնային աշխատողները—թիմատաններ, դաշտավարական ու բանջարանոցային կուլտուրաներ մշակող բոլոր կոլեկտիվ տնտեսություններին, կոլտնտեսականներին, մեխատնտեսներին և հիմնարկներին 1938 թվի ընթացքում նշած կուլտուրաները մշակել շրջագործկոմի կողմից հաստատված խաղաղի ու պաշտոնային աշխատողների թիմատանների, դաշտավարություն ու բանջարաբուծության պարտադիր ագրոկանոնների համաձայն:

2. Հողբաժնին, գյուղխորհուրդներին և կոլտնտեսականություններին—մասնաշաղկանացնել կոլտնտեսություն ընդհանուր հասարակական ժողովներում ու առանձին բրիգադաներում:

3. Հողբաժնին ու գյուղխորհուրդներին—խիստ

1-350399

հսկողութիւն սահմանել ագրոկանոնները ճշգրիտ և բարձր վորակով կատարելու:

4. Ագրոկանոնների վորեւ կետը խախտողներին յենթարկել պատասխանատւության վարչական կարգով—տուգանքի մինչև 50 ռուբլի կամ հարկադիր աշխատանքի մինչև 15 օր:

5. Ագրոկանոնները չարամտորեն խախտողներին յենթարկել դատական պատասխանատւության:

6. Գյուղխորհուրդների վորոշումների դեմ կարելի չէ բողոքարկել շրջգործկոմին 7 օրվա ընթացքում:

7. Սույն վորոշումն ուժի մեջ է մինչև 1938 թ. դեկտեմբերի 31-ը:

Շրջանային գործադիր կոմիտեյի նախագահ՝

ԲԱՂԴԱՍԱՐՅԱՆ

Շ. Գ. Կ.-ի բարձուղար ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ՊԱՐՏԱԴԻՐ ԱԳՐՈԿԱՆՈՆՆԵՐ

ՊՏՆԱԲՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

Շրջանում պտղատու այգիներ ունեցող կուկեր տիվ տնտեսութիւնները, կոլտնտեսականները, մենատնտեսները և հիմնարկները պարտավոր են իրենց այգիները մշակել լրիվ և բարձր վորակով, կիրառելով հետևյալ ագրոձեռնարկումները:

ՆՈՐԱՏՈՒՆԿ ԱՅԳԻՆԵՐ

1. Նորատունկ այգիները հիմնելու համար հատուկ հանձնաժողովի միջոցով ընտրել և առանձնացնել համապատասխան հողամասեր, ըստ վորումնկատի ունենալ՝

ա) տվյալ հողամասի հետագա ընդարձակման հնարավորութիւնը:

բ) վոռոգման հնարավորութիւնը:

գ) շորաքար և ճահճային հողամասերում չի թույլատրվում նորատունկ այգիներ տնկել:

2. Նորատունկ այգու հողամասն ընտրելուց հետո՝ մաքրել քարերից և ապա կատարել խոր վար 25—30 սմ. խորությամբ և կատարել հողամասի գծագրում (разбивка) վերածելով այն քառակուսի կտորների, իսկ լանջոտ վայրերում ըստ ուլեքի:

3. Կարճեվանի դուզում և նոր յուրացվելիք հողա-կտորներում նոր տնկվելիք այգիների ուժեղ քամա-

հար հողակտորներում քամու հոսանքին դեմ տնկել քամու դեմադիր ծառեր (թթենի, բարդենի, փշատենի և այլն). ըստ վորում գեպի այգին առաջին շարքում տնկել թթենիներ, 2-րդ շարքում փշատենի, իսկ 3-րդ շարքում բարդենի: Շարքերի հեռավորությունները վերցնել 1,5 մետր, իսկ շարքերում ծառերի հեռավորությունը միմյանցից՝ բարդենու համար 1 մետր, իսկ մյուսների համար 1,5 մետր, տնկումները կատարել շախմատային ձևով:

4. Նոր յուրացվելիք հողամասերում ծառատնկման համար փոսեր փորել 60—80 սմ. լայնությամբ և 40—50 սմ. խորությամբ, իսկ յուրացված հողերում 50—60 սմ. լայնությամբ և 40—50 սմ. խորությամբ:

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ.— Գարնանը տնկվելիք ծառերի փոսերը փորել աշնանից, իսկ աշնան ծառատնկման փոսերը փորել տնկումից առնվազն մեկ ամիս առաջ:

5. Տնկումից 15 ուր առաջ փորած փոսերը կիսով չափ լցնել հողի վերին շերտի հողով. ապա լցնել 5—8 կգ. փտած գոմաղբ և խառնել հողի հետ և ապա տունկը տնկել:

6. Ծառերի տնկումները կատարելիս վերցնել շարքը-շարքից և բույսը-բույսից հետևյալ հեռավորությամբ՝

Դաշտավարական	Նախ. լեռնային	Լեռ. գոտում
գոտում	գոտում	
Ծիրանի	9×9	7×7
Գեղձենի	5×5	—
Խնձորենի	9×9	8×8
Տանձենի	7×7	7×7
Սալորենի	5×5	5×5
Դամբուլ	5×5	5×5
Բալենի	5×5	4×4
Կեռասենի	9×9	8×8
Սերկիկ	6×6	5×5

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ.— Այն կուլտուրաները, վորոնք պատվաստված են թփային պատվաստակալների վրա, նրանց տնկման հեռավորությունները համաձայնեցնել հողբաժնի գյուղատնտեսների հետ:

7. Տնկումները կատարել քառակուսի ձևով, իսկ լանջերում շարքերով ըստ ուղեգծի: Ծառատնկման համար տնկարանից փոխադրած տնկիները պահել խնամքով, խոնավ պայմաններում թեք դրությամբ, մինչև վզուկը հողով ծածկված: Տնկման ժամանակ թարմացնել տնկիների արմատները (սուր դանակով, կամ մկրատով հեռացնել ֆեալված արմատները և կտրել արմատների ծայրերը):

8. Նոր այգի տնկելիս ղեկավարվել շրջանի (կուլխողի) համար ընդունված ասորտիմենտի համաձայն, իսկ սորտերի դասավորումն այգում կատարել 3—4 շարք (հիմնական սորտից), վորից հետո մեկ շարքը համապատասխան փոշոտիչի սորտը, իսկ յեթի փոշոտիչը և փոշոտվող հավասար տոկոսի յեն, այն դեպքում շարքերի դասավորումը կատարել հավասար:

9. Տնկիները տնկելուց հետո փոսերն այնպես լրցնել, վոր ջրելուց հետո հողի մակերեսը իջնելուց հավասարվի արմատավզիկին:

10. Այգիները տնկելուց հետո անմիջապես ջրել:

11. Աշնանը տնկված ծառերը, անպայման գարնանը ետել, իսկ գարնան տնկվելիք տունկերը ետել հետո տնկել:

12. Այն վայրերում, վորտեղ քամիները շատ ուժեղ են (Կարճեվանի դուղ) նորատունկ ծառերի կողքին ամուր և ուժեղ հենարաններ դնել. հենարանները տնկել փշող քամու կողմից:

13. Նորատունկ պտղատու ծառերի միջշարքային տարածություններն ոգտագործել ցանելով՝ արախիս, ցածրաբուն լոբաղգեղեն բույսեր, բանջարանոցային կուլտուրաներ, միամյա և բազմամյա խոտաբույսեր. վերջինի դեպքում ծառերի շուրջը 1,5—2 մետր տրամագծով թողնել մաքուր ցել, տարվա ընթացքում 2 անգամ փորել և 3—3 անգամ քաղհանել:

14. Գարնանը ծառատնկում սկսել առաջին դաշտ գուրս գալու օրից և ավարտել դաշտային գոտում 15-ը մարտի, նախալեռնային գոտում՝ ապրիլի 10-ին, իսկ լեռնային գոտում՝ ապրիլի 15-ին:

Աշնանը ծառատնկում սկսել, յերբ տնկիները հասունացել են, տերեւաթափը կատարվել է: Աշնանը տնկման ավարտման ժամկետը սահմանել նոյեմբերի 15-ը:

15. Հիմնականում կորիզավորները տնկել մեկ տարվա հասակում, իսկ հնդավորները՝ 2 տարեկան հասակում:

2. ՆՈՐԱՏՈՒՆԿ ԱՅԳԻՆԵՐԻ ԽՆԱՄՔԸ

16. Վաղ գարնանը, մինչև բողբոջների բացվելը ետել նորատունկ ծառերի սաղարթի ճյուղերը. ծիրանի, սալորի, կեռասի ծառերի սաղարթի ճյուղերը ետել կողային ճյուղերի կեսի չափով, դեղձենու ճյուղերը կեսի կամ մեկ յերրորդի չափով, խնձորենու և տանձենու ուժեղ աճեցողության դեպքում՝ կեռասի չափով, իսկ թույլ աճեցողության դեպքում՝ յերկու յերրորդի չափով: Կենտրոնական ճյուղը, վորը շարու-

նակություն և կազմում ծառի բնին, ետել 15—20 սմ. յերկար քան կողային ճյուղերը:

17. Նորատունկ այգիների ծառերի ձևավորումը կատարել հողբաժնի մասնագետների ցուցմունքներով և տնտիջական ղեկավարությամբ:

18. Աշնանը և գարնանը մասսիվ հողամասերում շարքերով տնկված նորատունկ այգիների միջշարքային տարածությունները վարել առաջին անգամ 18—20 սմ. խորությամբ. իսկ գարնանը կատարել կրկնավար 12—14 սմ. խորությամբ առանց վերքեր հասցնելու գլխավոր արմատներին, բնին և հիմնական ճյուղերին: Բների շուրջը փորել բահով 1,5—2 մետր տրամագծով:

19. Ամռան ընթացքում բների շուրջը կատարել 2—3 անգամ փխրեցում, իսկ միջշարքային տարածությունները, յեթե զբաղված չեն խոտաբույսերով կամ բանջարանոցային կուլտուրաներով փխրեցնել, քաղհանել և պահել մաքուր ցել:

20. Աշնանը և գարնանը նորատունկ այգիների վերանորոգումը համապատասխան սորտերով համարել պարտադիր:

21. Նորատունկ այգիները ջրել ըստ տվյալ գյուղի ջրի քանակի, հողային ու կլիմայական պայմանների, տեղիք չտալով նրանց չորացման դեպքերի: Ջրառատ վայրերում աշնան ջուրը դադարեցնել այն հաշվով, վոր փատացումը լրիվ կատարվի ձմրան ցրտահարություններից ապահովելու համար: Ուշ աշնանը և տերեւաթափից հետո և ձմրան սեզոնին յերաշտ տալիսներին ջրել 1—2 անգամ:

3. ԲԵՐՔԱՏՈՒ ԱՅԳԻՆԵՐԻ ԽՆԱՄՔԸ

22. Վաղ գարնանը մինչև բողբոջների արթնանալը ետեղ և հեռացնել հողացած շվերը, բոլոր կոտրված, չորացած, իրար խանդարող, խնչպես և դեպի սաղարթի ներսն աճած խիտ, ավելորդ շվերը:

23. Ուշ աշնանը դաշտային գոտում, կամ վաղ գարնանը բոլոր գոտիներում ծառերի բները և հաստ ճյուղերը մաքրել մեռած կեղևից, կեղևի տակը ձմեռող ֆլասատուններից և հիվանդություններից: Այդ բոլոր ֆլացորդները խնամքով հավաքել, դուրս բերել ալյուց և ալրել:

24. Գարնանը բողբոջների ուռչելուց մինչև ծաղկաթափը 1—2 անգամ ծառերը թափ տալ, բղբոջները հավաքել և վոչնչացնել: Ըլիճները նկատվելուց, բացի քիմիական պայքարից, ձեռնարկել մեխանիկական միջոցառումներ նրանց վոչնչացնելու համար (ձեռքի միջոցով շորով սրել):

25. Մասսիվ հողամասերում շարքերով տնկված այգիների միջշարքային տարածությունները աշնանը և վաղ գարնանը վարել գութանով: Այն այգիները, վորոնք շարքերով չեն տնկված, կամ զբաղեցված են բազմամյա խոտաբույսերով ծառերի բների շուրջը 1,5—2 մետր տրամագծով փորել թե աշնանը և թե գարնանը (համաձայն տված պլանի) և ազատ պահել մոլախոտերից:

26. Շարքերով տնկված այգիներում, վորտեղ միջշարքային տարածությունները զբաղեցված են բանջարանոցային կամ այլ տեխնիկական կուլտուրաներով, վեգետացիայի ընթացքում կատարել 3—4 անգամ քաղհան և փխրեցում:

27. Այն հին ծառերը, վորոնց աճը կանգ է առել, վորի հետևանքով ճյուղերը սկսում են չորանալ և պակասել բերքատվությունը, այդպիսի ծառերի նկատմամբ գարնանը կատարել յերիտասարդացում, ազրոպերսոնալի ցուցմունքներով:

28. Բերքով ծանրաբեռնված ծառերի տակը տալ նեցուկներ հունիսի վերջից սկսած, մինչև հուլիսի 25-ը:

29. Ամառվա ընթացքում սիստեմատիկ կերպով հավաքել ծառերի տակ թափած պտուղները (թափուկները) պիտանի մասը ոգտագործել տնտեսության մեջ, իսկ ֆնացածը՝ հիվանդություններով և ֆլասատուններով վարակված ու փչացածները վոչնչացնել—այրել:

30. Աշնանը ծառերի վրայի յեղած վերքերը մաքրել մինչև տողը փայտանյութը, վերքերն ախտահանել 10% յա յերկաթ արջասպի լուծույթով:

31. Աշնանը տերևաթափից հետո հավաքել ծառերի վրայի ֆնացած ֆլասատունների բները, կտրել հիվանդ և ֆլասված ճյուղերը, պտուղներն ալյուց դուրս բերել և ալրել:

32. Աշնանը կամ գարնանը չորացած ծառերը հանել և տեղը տնկել նույն սորտի տնկիներ:

33. Այգիները ջրել ըստ պահանջի, կորիներով և մարգերով, յուրաքանչյուր միջշարքում տալով 4-ից վոչ պակաս կորիներ:

4. ԲՈՒԺՈՒՄՆԵՐ

34. Գարնանը բողբոջների արթնանալուն պես (ուռչելուն պես) մինչև բացվելը ծառերը սրսկել 1% յա բորդոյան հեղուկի, փարիզյան կանաչի (1 դուլլին 8

գրամ) կամ անաբաղին սուլֆատի (մեկ գուլլին 12 գր.) լուծույթով: Յուրաքանչյուր բերքատու ծառի համար գործադրել 3 լիտր, վոչ բերքատու ծառին՝ 1,5 լիտր:

35. Բոլոր տեսակի պտղատու ծառերը լրիվ ծաղկաթափից հետո սրսկել 0,75% -յա բորդոյան հեղուկի, փարիզյան կանաչի (1 գուլլին 10 գրամ) կամ անաբաղին սուլֆատի (1 գուլլին 12 գրամ) լուծույթով:

36. Յերկրորդ միացյալ բուժումից 15—20 որ հետո կատարել 3-րդ բուժումը 1% -յա բորդոյան հեղուկի, փարիզյան կանաչի (գուլլին 12 գրամ) կամ անաբաղին սուլֆատի (գուլլին 12 գրամ) խառնուրդով: Բերքատու ծառի սրսկման համար գործադրել 4 լիտր, իսկ վոչ բերքատու ծառի սրսկման համար գործադրել 2 լիտր հեղուկ:

37. Լվիճների ուժեղ տարածման դեպքում կատարել առանձին սրսկում անաբաղին սուլֆատի և սապոնի լուծույթով, մեկ գուլլ ջրին վերցնել 12 գրամ անաբաղին սուլֆատ և 50 գրամ սապոն:

38. Ցեցերի ուժեղ տարածման դեպքում կատարել լրացուցիչ բուժում այդ ֆնասատոնների դեմ, գործադրելով կոնտակտ թույների խառնուրդներ մեկ գուլլ ջրին վերցնել 12 գրամ փարիզյան կանաչ, 12 գրամ նիկոտին սուլֆատ, 24 գրամ կիր:

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ.— ա) Տերևները բացվելուց հետո, մինչև վեգետացիայի վերջը դեղձենու ծառերի սրսկման ժամանակ չի թույլատրվում բորդոյան հեղուկին խառնել փարիզյան կանաչ և նիկոտին սուլֆատ ու անաբաղին սուլֆատ.

բ) շերամի կերակրման շրջանում թթաստանա-

խառն պտղատու ծառերի բուժումը դադարեցնել մինչև շերամի տերևի ոգտագործման վերջը:

5. ՊՏՂԱՏՈՒ ՏՆԿԱՐԱՆԻ ՄՇԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

1. ՀՈՂԱՄԱՍԻ ԸՆՏՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

39. Պտղատու տնկարանի կազմակերպման համար ընտրել և հատկացնել սննդանյութերով հարուստ, հումուս պարունակող կամ ավազակավային, մուլախոտերից ազատ, լիովին ջրով ապահոված հողեր, վորոնք լինեն հարթ, կամ թեթև հարավային թեքություններ, խորզուբորզությունների, զերծ ստորերկրյա ջրերից, յենթահողն ունենա ջրաթափանցիկություն հնարավորության պայմաններում տնկարանի համար հատկացնել այնպիսի հողեր, վորոնք 2—3 տարի վաղված են յեղել խոտաբույսերով: Տնկարանների հողամասերը պետք է պաշտպանված լինեն քամիներից և անասունների փշացումներից:

40. Տնկարանի համար հատկացված հողամասը, աշնանից, առնվազը ցանքսից 1,5 ամիս առաջ, մաքրել քարերից, թփերից, պարարտացնել գոմաղբով յուրաքանչյուր հեկտարին տալով 50—60 տոննա փտած գոմաղբ, վարել 20—25 սմ. խորություն և ցանքսի ժամանակ կատարել կրկնավար, հավաքել մնացած մուլախոտերի արմատները:

41. Հնդավորների ցանքսի համար վաղ աշնանը պատրաստել մարգեր մեկ մետր լայնությամբ, չհաշված թմբերը և 5—10 մետր յերկարությամբ ցանքս կատարել շարքերով, պահպանելով նրա ջրելու հնարավորությունը:

42. Կորիզավորները ցանքսի համար պատրաստել ակոսներ 60—80 մետր յերկարությամբ և 70—80 սմ. ակոսների լայնությամբ:

2. ԿՈՐԻԶԱՎՈՐՆԵՐԻ ՅԵՎ ՀՆԴԱՎՈՐՆԵՐԻ ՅԱՆՔՍԸ

43. Կորիզավորների և հնդավորների ցանքսը կատարել անպայման աշնանից. ցանքսի ժամկետ սահմանել լեռնային և նախալեռնային գոտիներում հոկտեմբերի 1-ից մինչև նոյեմբերի 1-ը, իսկ դաշտային գոտում, հոկտեմբերի 1-ից՝ նոյեմբերի 15-ը: Հնդավորների ցանքսը կատարել սերմնարանում, իսկ դաշտային գոտում, յեթե նույն տարին հասունանում և պատվաստի ցանքսը, թույլատրել կատարելու կորիներով:

44. Մարգերում հնդավորների ցանքսը կատարելու դեպքում սերմերը ցանել շարքերով, անպայման մարգերի մեջ լայնքին ուղղությամբ քաշած ակոսներում:

45. Սերմի խորությունը՝ խնձորի և տանձի համար վերցնել 2—3 սմ., իսկ մարգերում շարքերի հեզավորությունը իրարից 15 սմ.

Առանձին ակոսներում (վոչ մարգերում) ցանելու դեպքում հեռավորությունները շարք-շարքից վերցնել 70—80 սմ., իսկ սերմը ցանել խիտ շարքերով, հետագայում նոսրացում կատարել:

46. Մեկ հեկտար տարածությունում ցանել 40—50 կգ. հնդավոր սերմ, իսկ ակոսներում ցանելու դեպքում 15—20 կգ. ծլունակությամբ 80%-ից վոչ պակաս. մաքրությամբ 90—95%-ից վոչ պակաս: Յանքսը ավարտելուց անմիջապես սերմերը ծածկել ձեռքի փոցիսով, հակառակ յերեսի կողմով:

47. Կորիզավորները ցանել ակոսներով, յուրաքանչյուր ակոսի հեռավորությունը իրարից վերցնել 70—80 սմ.

Կորիզները ցանել 5—10 սմ. հեռավորությամբ և 3—5 սմ. խորությամբ: Մեկ հեկտար տարածությունում ցանել.

1. Դեղձենու կորիզ	400—500 կգ.	90%	ծլունակությամբ
2. Ծիրանի »	200—250 »	95	»
3. Սալորի »	200 »	75	»
4. Բալ-կեռաս »	120 »	75	»
5. Նուշի »	200 »	80	»
6. Ընկույզ »	400 »	—	—

48. Հնդավորների և կորիզավորների ցանքսից առաջ հողը ջրել, քեշը գալուց հետո կատարել վերջին վար ու ցանել: Աշնանը յերաշտի դեպքում ցանքսը ջրել 1—2 անգամ:

3. ՍԵՐՄՆԱՐԱՆԻ ՅԵՎ ԿՈՐԻԶԱՎՈՐՆԵՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՇՏԻ ՅԱՆՔՍԻ ԽՆԱՄՔԸ

49. Սերմնարանի և կորիզավորների ցանքսերը վեգետացիոն շրջանում 4—5 անգամ քաղհանել և փրկեցնել—զերծ պահելով մոլախոտերից:

50. Ջրել ըստ կարիքի, առանց ջրի հերթի, ջրել առատ և հավասար: Յուրաքանչյուր ջուր տալուց հետո, քեշը գալուն պես, կատարել հողի փխրեցում:

51. Հնդավորները սերմնարանում ծլելուց, 2—3 իսկական տերևները դուրս գալուց հետո, կատարել նոսրացում, թողնելով բույսերը 2—3 սանտիմետրի վրա միմյանցից: Առաջին նոսրացումից 15 որ հետո կատարել 2-րդ նոսրացումը, սերմնարանները միմյանցից թողնելով 5 սմ. վրա:

52. Կորիզավոր ցանքսի դաշտում նույնպես կատարել նոսրացում 2—3 անգամ քաղհանի ժամանակ բույսերի վերջնական հեռավորությունը թողնելով իրարից 20—30 սմ.:

4. ՀՆԴԱՎՈՐՆԵՐԻ ՎԱՐՅԱԿՆԵՐԻ ՀԱՆՆԷԼԸ

53. Հնգավորների վարյակները աշնան սերմնաբանում տերևաթափից հետո հանել, յեթե վորեւ պատճառով հնարավոր չե աշնանը հանելու, այդ դեպքում աշխատանքները կատարել վաղ գարնանը: Սերմնաբույսերը հանելուց հետո տեսակավորել ըստ արմատների վերերկրյա մասերի աճեցողության և նրանց տեսակավորել 3 կատեգորիայի՝ շատ լավ, լավ, միջակ և բրակ:

Յեթե վարյակները աշնանը չի տնկվելու և պահվելու յե գարնանը տնկելու համար, այդ դեպքում վարյակներն աշնանից անպայման պետք ե թաղել փոքրիկ խրճերով ակոսներում թեք դրությամբ քեշ հողում, ցրտահարությունից ապահով վայրում այն հաշվով, վոր արմատները բաց չմնան:

5. ՎԱՐՅԱԿՆԵՐԻ ՏՆԿՈՒՄԸ ՏՆԿԱՐԱՆԻ I ԴԱՇՏՈՒՄ

54. Լավ արմատային սիստեմ ունեցող և առողջ տունկերի արմատների ծայրերը կտրել սուր դանակով կամ մկրատով, թողնելով 12—14 սմ. յերկարությամբ: Վարյակները տնկել ըստ նախորդ պատրաստված հողում ըստ տեսակավորման տեսակների, շարքշարքից 70—80 սմ. հեռավորությամբ, իսկ բույսը բույսից 35—30 սմ. հեռավորությամբ:

55. Վարյակները տնկել մինչև նրա արմատա-

վզիկը, իսկ աշնան տնկելու դեպքում մի քիչ խոր տընկել, վորքով հողը նստացնելով արմատներին:

56. Վարյակները տնկելուց հետո անպայման ջրել:

6. ՎԱՐՅԱԿՆԵՐԻ ԽՆԱՄՔԸ

57. Վարյակների մշակման (քաղհան, փխրեցում, ջրել և այլն) աշխատանքներն ախպես պետք ե տանել, վոր նրանք լրիվ հասունանան պատվաստի համար նույն տարում:

58. Տարվա ընթացքում 4—5 անգամ քաղհան և փխրեցում կատարել ու միշտ հետևել, վորպեսզի մոլախոտերը չզարգանան:

59. Կազմակերպել պայքար նկատված ֆսասատունների և հիվանդությունների դեմ, ֆսասատուների պայքարի մասնագետների անմիջական ցուցմունքներով:

7. ԱՉՔԱՊԱՏՎԱՍՏ

60. Նախորդ տարվա աշնանը կամ նույն տարվա գարնանը տնկած հնգավորների վարյակները կամ թե աշնանից ցանած կորիզավորներից բուսած վարյակները տվյալ տարին անպայման կատարել աչքապատվաստ:

61. Աչքապատվաստ կատարել ամռան, յերբ պատվաստակալներն ունեն ուժեղ հյութաշարժություն ու կեղևը հեշտությամբ բաժանվում ե բնափայտից. պատվաստի համար սահմանել ժամկետ: Դաշտային գոտու աշխատանքները սկսել ոգոստոսի 10-ից և վերջացնել սեպտեմբերի 15-ին, իսկ լեռնային և նախալեռնային

163026-1

գոտիներէ համար սկսել ոգոստոսի 5-ից և ավարտել մինչև սեպտեմբերի 1-ը:

62. Վարչակի կեղևը հեշտ բաժանելու համար, անհրաժեշտ է պատվաստելուց 4—6 որ առաջ պատվաստակալների հոդամասը առատորեն ջրել:

63. Պատվաստ կատարելու նախորդակին, պատվաստակալների ցողունների ստորին մասում յեղած բոլոր ճյուղերը մինչև 15 սմ. բարձրութեան վրա կտրել և հեռացնել տնկարանից, պատվաստման աշխատանքներին չխանգարելու համար:

64. Պատվաստման համար կտրոններ մթերել պողարերոյ, ըստ սորտերի, հիվանդութեաններից և ֆնասատոններից զերծ ու առողջ ապրորացիայի յենթարկված ծառերից: Նվազ և թույլ աճած ծառերից կտրոնները չվերցնել: Ծառից կտրած կտրոնները անմիջապէս դանակով կամ մկրատով հեռացնել տերևները թողնելով 1 սմ. յերկարութեամբ տերևակոթոններից: Կտրոնները նույն պահին փաթաթել խոնավ շորերի մէջ կամ թէ պահել ջրի մեջ և ոգտագործել 2—3 որվա ընթացքում:

65. Պատվաստը դնել արմատավզիկից 3—5 սմ. բարձրութեան վրա, վարչակի հյուսիսային կողմից, վորպեսզի աչքը արնի տաքութեանից քիչ տուժի (լեռնային գոտում պատվաստը դնել հարավարեւմտյան կողմում):

66. Աչքապատվաստ կատարելուց 6—10 որ հոդամասը չջրել: 15—20 որ հետո աչքապատվաստները ստուգել, թուլացնել կապերը, այն վարչակները, վորոնց աչքապատվաստը չի կպել, անմիջապէս կատարել յերկրորդ պատվաստում, այս անգամ կրկնապատ-

վաստի տեղը ընտրել մյուս կողմից և առաջինից հընարավորութեան սահմաններում ցածր:

67. Աշնան սեզոնում լեռնային և նախալեռնային վայրերում աչքապատվաստներին բուկ տալ, իսկ հաջորդ գարնանը բացել պատվաստների բուկերը զգուշութեամբ, վորպեսզի աչքերը չպոկվին:

8. ՏՆԿԱՐԱՆԻ ԶՐԴ ՏԱՐՎԱ ԽՆԱՄԲԸ

68. Վաղ գարնանը նախքան բողբոջների աճելը, աչքապատվաստված վարչակների վերին մասը կտրել պատվաստից 1 սմ. բարձրութեամբ:

69. Տնկարանում չկպած պատվաստակալները վերապատվաստել վաղ գարնանը հյութաշարժութեան ժամանակ, աչքապատվաստի կամ կտրոնապատվաստի միջոցով: Այդ նպատակի համար կտրոնները պատրաստել փետրվար ամսին, պահելով նրանց խոնավ ավազի մեջ:

70. Ամառվա ընթացքում վարչակի բնի վրա յերկացող ավելորդ աչքերը 2—3 անգամ մաքրել, պահպանել աչքապատվաստի ուժեղ աճումը:

71. Պատվաստի բնի վրա, մինչև սաղարթի հիմնական ճյուղերը, ամառվա ընթացքում յերկացող բոլոր ժանր ճյուղերը 2—3 անգամ ծերատուփներ կատարել՝ ցողունի հաստացման համար:

72. Վեգետացիոն շրջանում կատարել 4—5 անգամ քաղհան և փխրեցում, ջուրը տալ ըստ բույսի պահանջի և առանց հերթի:

73. Վնասատուների և հիվանդութեանների յերկարուն պէս կազմակերպել պայքարը:

9. ՏՆԿԻՆԵՐԻ ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ ՏՆԿԱՐԱՆՈՒՄ

74. Հնդավոր լրիվ զարգացած տնկիների ձևավորումը կատարել վաղ գարնանը պատվաստելուց 2-րդ տարին, իսկ կորիզավորները պատվաստել 1-ին տարվա ամռանը: Ձևավորումը կատարել հմուտ, փորձված և ալգեգործության հետ ծանոթ մարդկանց միջոցով:

75. Ձևավորումը հիմնականում կատարել փոփոխված լիզերային սիստեմով, կամ «Գոշեյի» 5 ճյուղսնի սաղարթյան 1-ի հարկով: Լիզերային սիստեմով ձևավորման դեպքում՝

ա) ծիրանենու բնի բարձրությունը՝ թողնել 70—80 սմ., իսկ հիմնական ճյուղերի քանակը 8—6 հատ:

բ) խնձորենու և տանձենու բնի բարձրությունը վերցնել 70—80 սմ., իսկ հիմնական ճյուղերի քանակը՝ 6—8 հատ:

գ) սալորենու բարձրությունը թողնել 60—70 սմ., իսկ հիմնական ճյուղերի քանակը՝ 5—6 հատ:

դ) բնական սաղարթ տալ կեռասին և բալին: Կեռասի բնի բարձրությունը թողնել 60—70 սմ., բալենու բնի բարձրությունը՝ 40—50 սմ.:

յե) դեղձենուն տալ բաժակաձև սաղարթ, բնի բարձրությունը թողնելով 50—60 սմ., իսկ հիմնական ճյուղերի քանակը՝ 4—5 հատ:

76. Լիզերային սիստեմով ձևավորված տնկիները հիմնական ալգում տնկելուց հետո ձևավորումը շարունակել:

10. ՏՆԿԻՆԵՐԻ ՀԱՆՆԼԸ

77. Տնկիներն աշնան տնկման համար հողից հանել աշնանը, իսկ գարնան տնկման համար հանել գարնանը:

78. Տնկիները հանել խնամքով, աշնանը տերևաթափից հետո, իսկ գարնանը՝ մինչև բողբոջների արթնանալը, ուշադրությամբ դարձնել, վորպեսզի արմատներին ու բնին վերքերը չառաջանան: Վորպեսզի տնկիները շուտ հասունանան, հանելուց 20—25 որ առաջ դադարեցնել ջրերը և վերջի ջուրը տալ հանելուց 2—3 որ առաջ:

79. Տնկարանից բաց թողնվող տնկանյութը պետք է բավարարի հետևյալ պահանջներին՝

ա) 20—30 սմ.-ից վոչ պակաս յերկարություն փնջավոր արմատներ:

բ) լավ զարգացած ուժեղ ցողուն, վերքերը առողջացած:

գ) սաղարթը կանոնավոր ձևավորված լինի:

դ) ճշտորեն համապատասխանեն սորտին:

յե) զերծ լինեն մեխանիկական ֆեմսվածքներից:

զ) լինեն բավականին հասունացած և փայտացած:

6. ՉՈՐ ՄԵՐՁԱՐԵՎԱԴԱՐՁԱՅԻՆ ԿՈՒՆՏՈՒՐԱՆԵՐԻ ՄՇԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

1. ՏՆԿԱՐԱՆԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

80. Տնկարանի հողի ընտրությունն ու նախապատրաստումը (դեկավարվել պողատու տնկարանի համար նշված համապատասխան կանոններով):

2. ՍԵՐՄԻ ՑԱՆՔՍ ՅԵՎ ԿՏՐՈՆՆԵՐԻ ՏՆԿՈՒՄԸ

81. Նշենու, ընկուզի սերմերը ցանել աղոսներով աշնանից, իսկ գարնանը ցանելու դեպքում յենթար-

կել ստրատիֆիկցիայի կամ թրջման՝ ագրոպերսոնալի անմիջական ղեկավարութեամբ:

Ցանքսը կատարել շարքերով 20—30 սմ. հեռավորութեան վրա 3—4 սմ. խորութեամբ և շարքը շարքից 70—80 սմ. հեռավորութեամբ: Յուրաքանչյուր հեկտարին ցանել նշենու կորիզներ՝ 200 կգ., իսկ ընկույզներն՝ 400 կիլոգրամ:

82. Ցանքսից հետո անմիջապես ծածկել սերմերը հողով և առատորեն ջրել:

3. ԿՏՐՈՆՆԵՐԻ ՏՆԿՈՒՄԸ

83. Թղենու և նռնենու կարոնները տնկել անպայման պահանք, մինչև բողբոջների բացվելը: Թղենու և նռնենու կարոնները կտրել մաքուր ամսուս և մինչև տնկելը պահել խոնավ ավազոտ հողում:

84. Կտրոնները կտրել 30—40 սմ. յերկարութեամբ: Նռնենիների կտրոնների տրամագիծը պետք և լինի 1—1,5 սմ., իսկ թղենիների՝ 1,5—2 սմ.:

85. Կտրոնները տնկել ակոսներով, շարքերի հեռավորությունը միմյանցից վերցնել 60—70 սմ., իսկ կտրոն-կտրոնից 15—20 սմ.: Կտրոնները տնկելիս հիմքի ծայրերը թաքցնել ապա տնկել:

86. Կտրոնները տնկելիս նախորոք պատրաստած ակոսները լավ ջրել, ապա ջրի յեզրից 25—30 սմ. խորութեամբ տնկել կտրոնները, այն հաշվով, վոր հողի յերեսին մնա 1—2 աչք:

87. Կտրոնները տնկելուց տնկարանը սկզբնական յրջանում ջրել հաճախակի՝ 5—6 օրը մեկ անգամ, հետագայում արմատակալելուց հետո ջրել ըստ պահանջի:

88. Ամռան ընթացքում տնկարանը քաղհանել և փխրեցնել 4—5 անգամ:

89. Նշենիները նույն տարվա ամռանը պատվաստել ստուգված լավագույն սորտերով:

4. ՏՆԿԱՐԱՆԻ 2-ՐԴ ՏԱՐՎԱ ԽՆԱՄՔԸ

90. Տնկարանի 2-րդ տարվա խնամքը, նույն ինչ վոր 1-ին տարին, այն է՝ ժամանակին ջրել, քաղհանել, փխրեցնել և այլն:

91. Պատվաստած նշենիները վաղ գարնանը բողբոջների բացման ժամանակ պատվաստած աչքից 1 սմ. բարձրութեամբ սուր դանակով կամ մկրատով կտրել և ընի վրայի ավելորդ աչքերը մաքրել:

92. Իբրև տնկանյութ ոգտագործել թղենու և նռնենու արմատակալած յերկամյակները, նշենու միամյակները և ընկուզենու յերկամյակները կամ յեռամյակները:

5. ՆՈՐ ԱՅԳՈՒ ՏՆԿԵԼԸ ՅԵՎ ԽՆԱՄՔԸ

93. Նորատունկ այգու հողամասի ընտրությունը նախապատրաստական աշխատանքները, ինչպես և տնկման ձևերն ու մշակությունը նույնն է, ինչ վոր տրված է պտղատու այգու տնկման համար (տես պլան-դատու նորատունկ այգու մասին):

94. Տնկումները կատարելիս շարքը-շարքից և բույսը-բույսից վերցնել՝

Դաշտային գոտի		Նախալեռնային գոտի	
ա) Թղենիների բնանի .	7×7 մետր	—	
բ) Թղենիների թփային .	4×4 »	3×3 մետր	
գ) Նռնիներ » .	4×4 »	3×3 »	

դ) Նշենիներ 5X5 »

յե) Ընկուզենիներ . . . 20X20 »

20X20 մետր

95. Ընկուզենիները տնկել բացառապես ձորերում, առուների ափերին, ճանապարհների կողքերին և այլ վայրերում:

96. Տնկիների հիմնական ձևավորումը կատարել այգում տնկելու 1-ի տարին:

Թզենիները և նռենիները կարելի չե թե միաբույս ծառի ձև տալ և թե թփային ձև տալ:

ա) Թզենիները միաբույս ձև տալու համար, 1-ին տարին զարնանը թողնել մեկ հիմնական շիվ, իսկ մյուսներն ամբողջովին հեռացնել: 2-րդ տարին ետել 40—50 սմ. բարձրությամբ վրա:

բ) Թզենիներին թփային ձև տալու համար, զարնանը տունկերը 3—4 աչքից վեր ետել հողային նոր շվեր առաջացնելու համար:

գ) Նռենիներին թփային ձև տալու համար, տրնկման 1-ին և 2-րդ տարին միայն ճյուղերի թեթև ծերատում կատարել, իսկ 3-րդ տարին թողնել 3—5 աչք առողջ և ուժեղ աճած շվեր բնի շուրջը համաչափ գասավորված, իսկ փնացած ավելորդ շվերը հեռացնել:

Միաբույս ծառ ստանալու համար թողնել ամենաառողջ և ուժեղ զարգացած շվեր, իսկ մյուսները հեռացնել:

97. Նշենիների ձևավորումը կատարել դեղձենիների նման բաժակաձև:

98. Ընկուզենիների ձևավորում անհրաժեշտ չե, յեթե սաղարթի վրա միմյանց խանգարող ճյուղեր կան, անհրաժեշտ ե հեռացնել և կանոնավորել սաղարթը:

1. ԽԱՂՈՂԻ ԱՅԳԻՆԵՐԻ ՄՇԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

Շրջանում խաղողի այգիներ ունեցող կոլեկտիվ տնտեսությունները, կոլտնտեսականները, մենատնտեսները և հիմնարկները պարտավոր են իրենց այգիները մշակել լրիվ և բարձր վորակով, կիրառելով հետևյալ ագրոձեռնարկումները:

1. ԲԵՐՔԱՏՈՒ ԱՅԳԻՆԵՐ

1. Խաղողի այգիների ետը կատարել հմուտ մարդկանց միջոցով վաղ գարնանից, այն հաշվով, վոր նա ավարտվի մինչև բողբոջների բացումը:

Ետը կատարելիս առաջնորդվել հետևյալ հիմնական սկզբունքներով:

ա) ուժեղ վաղերը ետել յերկար՝ 10—12 աչքի վրա, ավելացնելով բերքատու մատների քանակը, այն հաշվով, վոր վաղը ապահովի լրիվ բերքատվությունը և նորմալ աճեցողությունը:

բ) թույլ վաղերը ետել կարճ՝ 7—9 աչքի վրա, ձգտելով համապատասխան բերքատվության հետ միասին ապահովել վաղի հետագա զարգացումը:

գ) ետելիս հաշվի առնել սորտի առանձնահատկությունները:

2. Ետ կատարել հետևյալ ժամկետներում: Դառնալիս գոտում՝ փետրվարի 15-ից մինչև մարտի 10-ը, նախալիռնային գոտում՝ մարտի 1-ից մինչև մարտի 20-ը:

3. Ետելիս մաքրել վաղի վրայի ամեն տեսակի չորուկները, հեռացնել հիվանդ և թույլ մատները—բլնից դուրս յեկած հեռացած մատները, թողնելով միայն

այնպիսիք, վորոնք անհրաժեշտ են հետազայում վազի վերակառուցման համար:

4. Պարտադիր կարգով ալգինների բաց տեղերը լրացում կատարել անդալիզի միջոցով, վորի համար ետի ժամանակ թողնել համապատասխան մատեր և փորելու ժամանակ կատարել անդալիզը:

5. Արգելվում է 3 տարեկանից բարձր նորատունկ ալգինները թողնել առանց նեցուկների: Գարնանից կարգի բերել հին ալգինների նեցուկները (բխերը), փոխել փչացածները և ուղղել ու բարձրացնել ընկածներն ու թեքվածները և բոլոր վազերը կապել նեցուկներին:

ԾԱՆՈթՈՒԹՅՈՒՆ.— Տնկարանի համար կտրոները պատրաստելու նպատակով, վազերը ետել նախորդը: Տնկելու համար պիտանի կտրոները ջրիկ, խրձեր կապել 200-ական, վրան ամրացնել սորտի անունը, խրամատներում հողով ծածկել:

6. Ալգինները փորել ետին զուգահեռ, համատարած կերպով, թե խմբերի վրա և թե թմբերի մեջ: Թմբերը փորել 25 սմ. խորությամբ, իսկ թմբերի մեջ, 18—20 սմ.: Ալգեփորի ժամանակ վոնչացնել մակերեսային արմատները (մորուս) հավաքել չայերը, շիգի արմատները (ղանդուրդան), շիպատուկի արմատները հանել ալգուց դուրս և այրել: Փորման աշխատանքները սկսել վաղ գարնանից և ավարտել վոնչ ուշ մինչև բողբոջների բացվելը:

7. Վազերը կռացնել ծաղկելուց 10—15 որ առաջ, կռացնելու ժամանակ հեռացնել հին վազի (սևի) վրայի ավելորդ և խոնգարող շվերը:

8. Ալգինները 4 տարին մեկ անգամ հերթակապորեն պարարտացնել գոմաղբով, գոմաղբ ցրել ալգում փորելուց առաջ, իսկ մինչ ալգ տեղափոխված գոմաղ-

բը պահել մեծ կույտերով, յերեսը հողի բարակ շերտով ծածկած:

9. Կատարել կանաչ հատումներ (սուղ տալ) յերկու անգամ, 1-ին սուղը վերջացնել մինչև ծածկելը՝ կռացման ժամանակ, 2-րդ սուղը տալ ծաղկումից հետո 15-ից մինչև 30-ը հունիսի: 2-րդ սուղը կատարել ալգու մկրատով կամ սուր դանակով:

10. Ալգինները մոլախոտից մաքուր պահելու համար կատարել քաղհան, 1-ին անգամ՝ 15—25-ը հունիսի, 2-րդ անգամ՝ 1—15-ը սեպտեմբերի:

11. Սիստեմատիկ կերպով հետևել ալգիններին, գայլուկը (ճողղակ) յերկալուն պես անմիջապես ձեռքով հավաքել դուրս բերել ալգուց ու այրել:

12. Ալգինները ջրիկ հետևյալ ժամկետներում՝

- ա) 1-ին ջուրը տալ փորելուց 4—5 որ առաջ.
- բ) 2-րդ » » ծաղկաթափից հետո, իսկ յեթե գալունը յերաշտ է, ծաղկից 15 որ առաջ:
- գ) 3-րդ ջուրը տալ պողպալիցքի ժամանակ (դառ):
- դ) 4-րդ » » բերքահավաքից 20 որ առաջ:
- յե) 5-րդ » » տերևաթափից հետո:
- զ) 6-րդ » » ձմեռվա սեզոնին ըստ կարիքի:

ԾԱՆՈթՈՒԹՅՈՒՆ.— Քարքարոտ, ավազոտ և ջրասակավ յայրերում ալգինները ջրիկ ըստ պահանջի հերթի, խուսափելով ծաղկման շրջանում և բերքահավաքի շրջանում ջրելուց:

13. Պատիվ արգելվում է՝

- ա) ալգեփորից հետո 15—20 որից շուտ ջրել ալգինները.
- բ) ծաղկման շրջանում ջրել ալգինները.
- գ) բերքահավաքից 15—20 որից շուտ ջրել ալգինները.
- դ) ալգիններում անասուններն արածացնելը:

14. Բերքահավաքը կատարել առանց կորուստների դանակներով: Սահմանել բերքահավաքի ժամ-

կետներ: Դաշտային գոտում սկսել հոկտեմբերի 1-ից և վերջացնել հոկտեմբերի 15-ը, նախալեռնային գոտում սկսել հոկտեմբերի 10-ից և վերջացնել հոկտեմբերի 20-ը, յեթե իրոք այդ ժամանակ խաղողը լրիվ հասել է:

15. Բերքահավաքից 10 որ առաջ ապահովել փոխադրական միջոցները, պատրաստել քթոցներ, կարգավորել մառաններն ու չորանոցները: Քաղված բերքը տեսակավորել:

16. Աշնանը, խաղողի վազի տերևները իբրև կեր ոգտագործելու համար թուլյատրել բերքահավաքից 15—20 որ հետո, նոյեմբերից վոչ շուտ, հողբաժնի թուլյատրվածությամբ:

Խաղողի սեղեկցիայի համար սահմանել յերեք տարի դիտողութուն, բերք չտվող վազերը փոխարինել լավ բերքատու սորտերով:

2. ԽԱՂՈՂԻ ՏՆԿԱՐԱՆՆԵՐԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

17. Տնկարանների համար ընտրել թեթև և պատրաստ հողամասեր. ընտրած հողամասն աշնանը գութանով խոր վարել, գարնանը կատարել կրկնավար, հետո տնկել կտրոնները:

18. Կտրոնները պատրաստել գարնանը ետի ժամանակ, նախորոք ճանաչված: Կտրոնները պետք է լինեն 50 սանտիմետրից վոչ պակաս յերկարությամբ: Կտրոնները կապել խուրձերով ըստ փոփոխակաների 200-ական հատից, գրել սորտի անունը և թաղել խրամատներում:

19. Նախքան տնկելը, տնկարանի հողամասը հար-

թել, մաքրել քարերից, չափերից, շիգի արմատներից (դանդուրդան):

20. Կտրոնները թաղած տեղից հանելուց հետո մինչև տնկելը հիմքի կողմից թարմացնել և դնել հոսող ջրի մեջ մինչև 3 որ:

Կտրոնները տնկել 30—40 սմ. խորությամբ, շաքր-շաքրից 70—80 սմ., կտրոն-կտրոնից՝ 10 սմ. հեռավորությամբ: Հողից վերև թողնել 2 աչքից վոչ ավել, վորոնցից մեկ աչքը, ներքևինը, պետք է լինի հողի մակերեսին կապած:

21. Կտրոնների տնկելը ավարտել մինչև ապրիլի 10-ը, տնկելուց անմիջապես ջրել և մինչև արմատակալելը ջրել հաճախակի 5—6 որը մեկ անգամ, հետագայում արմատակալելուց հետո ըստ կարիքի:

22. Վեգետացիայի ընթացքում 4—5 անգամ կատարել քաղհան և փրեցում:

23. Միլդիու հիվանդության դեմ պայքարելու համար կատարել 2—3 անգամ բորդոյան հեղուկի 1⁰/₀-ային լուծույթի բուծում: Անհրաժեշտության դեպքում ոեդիում հիվանդության դեմ փոշոտում կատարել ծծումբով 1—2 անգամ:

3. ԽԱՂՈՂԻ ԱՅԳԻՆՆԵՐԻ ԲՈՒԺՈՒՄԸ

24. Խաղողի միլդիու հիվանդության դեմ պայքարելու նպատակով կատարել 1⁰/₀-ային բորդոյան հեղուկի սրսկում տարեկան 2—3 անգամ. 1-ին անգամ՝ մինչև ծաղկելը՝ 1—20-ը մայիսի, 2-րդ սրսկումը՝ ծաղկաթափից հետո, դաշի շրջանում հուլիսի 10—30-ը, 3-րդ սրսկումն ըստ կարիքի:

25. Խաղողի ուրդիումի դեմ փոշոտել ծծումբով 2

անգամ. 1-ին անգամ՝ ծաղկման մոմենտին, 2-րդ փոշոտումը կատարել 1-ին փոշոտումից 15—20 ուր հետո:

26. խաղողի վողկույզակերով վարակված ալգիներում (Ջանիձոր, Ալիգարա) պայքար կազմակերպել հողբաժնի ֆնասատունների դեմ պայքարող մասնագետի անմիջական մասնակցությամբ:

27. Վաղ գարնանը վազերի բների վրայի մեռած կեղևները մաքրել, խնամքով հավաքել այգուց դուրս բերել և այրել:

28. Ուշ աշնանը կամ վաղ գարնանը խաղողի թափած տերևները հավաքել և այրել:

29. Գալուսկով վարակված խաղողի վազերը նկատվելուց պես, ձևաքով մաքուր մաքրել, դուրս բերել այգուց և վոչնչացնել:

ԴԱՇՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ՅԵՎ ԲԱՆՋԱՐԱԲՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

Շրջանում կոլեկտիվ սնտեսությունները, կոլտընտեսությունները, մենատնտեսները, հիմնարկ-ձեռնարկները պարտավոր են դաշտավարական և բանջարանոցային կուլտուրաները մշակել՝ անշեղորեն կիրառելով հետևյալ ագրոտեխնիկական միջոցառումները:

ԴԱՇՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Յեղնելով Մեղրու շրջանի գյուղատնտեսություն բնագավառում պետություն կողմից տրված առաջադրանքից, աշխարհագրական, հողային, կլիմայական պայմաններից, մշակվող կուլտուրաներից ու մոտավորապես միանման ագրոձեռնարկումների կիրառման

հնարավորություններից, գյուղերը և հողերը խմբավորել հետևյալ կերպ՝

Դաշտային գոտու մեջ գտնվել	Նախախնային գոտու մեջ գտնվել	Լեռնային գոտու մեջ գտնվել
1 Մեղրու գյուղի, հողամասերը, բացի կիսկվագից:	1. Մեղրու կիսկվագի հողամասերը:	1. Կիսի, Տաշտուն, Կախի վանք, թաղամեր, Մուլե, Արեխի, Ակիկի, Վ. Մալե, Եռնաձոր գյուղերի տեղից հողերը:
2 Կարճակների գյուղից ներքին հողամասերը:	2. Կարճակների գյուղից վերև հողամասերը (Ղալի, Զամի):	2. Ալիգարալի, Շվանի, ձորի, թուրքի, Նվագի և մառանիցները և սարի հողամասերը:
3 Լեռնագի հողամասերը բացի ամառանիցից:	3. Գուլգեմիսի, Ագարակի, Կուրիսի, Վարհաղի բոլոր հողերը, բացի սարից:	3. Թեյ և Բուղաքարի սարի և գյուղի շրջակա հողերը:
4 Մալիկի հողամասերը:	4. Ն. Վարդանիձորը և Ն. Զամի հողերը:	4. Ագարակի, Կուրիսի, Գուլգեմիսի, Վարհաղի սարի հողերը:
5 Ալիգարալի արանի հողամասերը:	5. Փուշկաղի ամբողջ հողերը:	
6 Շվանիձորի հողամասերը:	6. Թեյի գետափի հողերը:	
7 Թուրքի		
8 Նվագի		

Տվյալ հողամասերում կուլտուրաների զարգացման ուղղությամբ տալ՝	Տվյալ գյուղատեղումներում կուլտուրաների զարգացման ուղղությամբ տալ՝	Տվյալ գյուղատեղումներում և հողամասերում կուլտուրաների զարգացման ուղղությամբ տալ՝
Պտղաբուծություն, մերձաբերդաբուծություն, կուլտուրաների, շերամապահություն հացահատիկ, անասնապահություն:	Շերամապահություն, պտղաբուծություն, հացահատիկ, անասնապահություն:	Դաշտավարություն, անասնապահություն զարգացումը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՈՒՆՏՈՒՐԱՆԵՐԻ ՍԵՐՄԱՑՈՒՆԵՐԻ ԱՌԱՆՁՆԱՑՈՒՄ ՅԵՎ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄ

1. Ապարդրացիոն արձանագրությունների համաձայն, ըստ նշված տեսակների ու կատեգորիաների, միանգամայն առանձին հնձել, դիզել ու կախել սերմադաշտերի ու սերմացույի համար պիտանի ճանաչված հողամասերի ցանքները:

2. Հենց կալում, ամենաուշը մինչև բերքի բաշխման սկիզբը, առնվազն ընթացիկ տարվա պլանի չափով, թե՛ աշնանացան և թե՛ գարնանացան սերմացուն գտել, մաքրել ու առանձնացնել, նորմալ չորություն վիճակում, պահել սերմացուների համար հատկացված առանձին մաքուր, ախտահանված ու ապահով պահեստներում:

3. 1939 թ. աշնանացանը լավորակ սերմերով ապահովելու, ցանքսը ոգոստոսի կեսերից սկսելու նրա պատակով, Դաշտունի, Կալերի և Վանքի կոլխոզներում 1938 թ. աշնանացանի բերքից առանձնացնել սերմացու ընդհանուր պահեստի $\frac{1}{4}$ չափով:

4. Հացահատիկային բոլոր պահեստներն ինվենտարն ու տարան բերքահավաքից մեկ ամիս առաջ ախտահանել (պահանջի դեպքում յերկու անգամ կատարել ախտահանում), համաձայն հողբաժնի հրահանգի և ֆնասատունների դեմ պայքարող մասնագետի անմիջական ղեկավարությամբ:

5. Սերմացուն թույլ տալ լցնելու իր հատուկ պահեստը կամ շտեմարանը, ֆնասատունների դեմ պայքարող մասնագետի, կոլտնտեսություն նախագահի և վորակի ստուգման տեսչի մասնակցությամբ կազմված սերմապահեստի կամ շտեմարանի յուր նպատակին ծառայեցնելու ու ամբարային ֆնասատուններից միանգամայն զերծ լինելը, հաստատող արձանագրությունից հետո միայն:

6. Բերքահավաքից 15 ուր առաջ կատարել բոլոր պահեստների ու տարանների պասպորտիզացիան ու անհրաժեշտ վերանորոգումները: Յուրաքանչյուր տեսակ սերմացույին ըստ յուր սորտերի ու կատեգորիաների հատկացնել առանձին շտեմարան, արգելել իրարից դժվար անջատվող կուլտուրաների շտեմարաններն իրար կից դասավորումը:

7. Սերմացուն պահեստ կամ շտեմարան լցնել վոչ ավել, քան մեկ ու կես մետր բարձրությամբ, այն հաշվով, վոր պահպանման ընթացքում միշտ հնարավոր լինի սերմացույի ամբողջ պարտիայի դրությունն ստուգելու:

8. Բերքահավաքից մինչև ցանքսը, սերմացույի պահպանման ու կանոնավոր խնամքի ամբողջ պատասխանատվությունը դնել անձամբ կոլտնտեսություն նախագահի վրա, պարտավորեցնելով նրան պարբերա-

բար, առնվազն 10—15 որը մեկ անգամ կցված մասնագետի մասնակցութեամբ ստուգելու սերմացուի առկա գրութիւնը և ֆլասատուներէ հայտնաբերման գեղքում միջոցներ ձեռք առնել այդպիսիներէն իսպառ վոչնչացնելու համար: Յուրաքանչյուր ստուգման համար կազմել հատուկ արձանագրութիւն:

2. ՍԵՐՄԱՅՈՒՆԻ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄԸ

9. Յանքսի համար ընտրել լավագույն սերմեր, մաքրել դրանց ամեն տեսակի աղբից, պահպանել հափըշտակովից ու փչացումից, պահել դրանք մաքուր ողափովով շնեքերում, ընդարձակել տեսակավոր սերմերի ցանքը (Որինակելի կանոնադրութեան 4-րդ գլխ. «բ» կետը):

10. Պատիվ արգելել ցանելու այն սերմացուները, վորոնք սերմ ստուգող լաբորատորիայի կողմից տվյալ սերմացուի լավորակութիւնը հաստատող համապատասխան փաստաթուղթ չունեն:

11. Կոլտնտեսութիւնների ամբողջ ցանքի սերմացուն պարտադիր կարգով յենթարկել լաբորատոր ստուգման, ավարտել վոչ ուշ, հոկտեմբերի 15-ը, աշնանացանի նկատմամբ վոչ ուշ, քան ցանքսից 5 որ առաջ, իսկ 2-րդը՝ դարնանացանից 20 որ առաջ, ըստ գոտիների, ստուգումները կատարելով առանձին որիենտիր հետեյալ ժամկետներում՝

Դաշտային գոտու համար՝ 15/II, նախալեռնային՝ 1/III, լեռնային՝ 15/III և 10/IV:

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ.— Առաջին և վերջին ստուգման միջանկյալ ժամանակաշրջանում կատարել լաբորատոր ստուգումներ, այնքան անգամ, մինչև վոր տվյալ սերմացուի պարտիան լրիվ չափով համապատասխանի սահմանված կոնդիցիային:

12. Յանքսը կատարել, ղեկավարվելով 3/1 1938 թվի № 1 կանոնադրութիւնով, միաժամանակ պայքարելով 100% մաքրութեան համար:

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ.— Առաջին դասին պատկանում են այն դարնանացան ցորենի ու դարու վորակի սերմացուն, վորոնց մաքրութիւնը հավասար է 99%-ի: Պառնուրդը հավասար է 10%-ի, վորից մեռած աղբը 0,20%-ի, այլ կուլտուրային բույսերի սերմերի քանակը վոչ ավել, քան 5 հատ մեկ կիլոգրամում և մոլիսոտերի քանակը վոչ ավել, քան 5 հ. մեկ կիլոգրամում: Ծլունակութիւնը վոչ պակաս, քան 95%:

Յերկրորդ դասին պատկանում են 97%-ի մաքրութեամբ և 3%-ից վոչ ավել խառնուրդ ունեցողները, վորից մեռած աղբը վոչ ավել 0,50%, այլ կուլտուրաների սերմերը մեկ կիլոգրամում վոչ ավել, քան 150 հատ, մրիկի պարկեր մեկ կիլոգրամում վոչ ավել, քան 10 հ., ծլունակութիւնը վոչ պակաս, քան 90%:

13. Կոնդիցիայից բարձր աղբոտած սերմացուն քամհար սերմազտիչից և տրիերից բաղկացած ագրեգատով զտել և ստուգել այնքան անգամ, մինչև վոր սերմացուն համապատասխանի հիշված կոնդիցիային:

14. Լաբորատոր ստուգման համար սերմացուի նմուշները վերցնել, համաձայն հրահանգի խմբակային ագրոնոմի կամ սերմ ստուգող լաբորատորիայի մասնագետի և կամ նրա կողմից գրավոր լիազորված անձի միջոցով միայն:

15. Ամբողջ հացահատիկի սերմացուն յենթարկել ախտահանման, ըստ վորում սերմադաշտերինը կատարել բացառապէս թաց կամ կիսաչոր մեթոդով (նայած հացահատիկի տեսակի), իսկ մնացած ցանքերը ըստ հնարավորին նուշնպէս առաջին հերթին թաց կամ չոր յեղանակով. սակայն ղեղանյութերի և այլ տեսի-

ներկական միջոցների բացակայութեան կամ կլիմայական աննպաստ պայմանների դեպքում, հողբաժնի հատուկ թույլտվութեամբ ու ցուցմունքներով, ախտահանումը կատարել չոր յեղանակով: Յուրաքանչյուր ախտահանված պարտիայի համար կազմել արձանագրութիւն:

3. ՑԱՆՔԱՇՐՋԱՆԱՌՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱԳԾՈՒՄ ՅԵՎ ԿԻՐԱՌՈՒՄԸ

16. Ցանքաշրջանառութիւնը կիրառված կոլտնտեսութիւններում 1938 թ. գարնանը վերանայել, մտցնել անհրաժեշտ ուղղումներ (Լիճք, Դաշտուն, Կալեր, Արեւիկ) և ցանքը կատարել բացառապէս ցանքաշրջանառութեան տախտակում նախատեսված կարգով և քանակով:

17. Ցանքաշրջանառութիւնը չկիրառված կոլտնտեսութիւններում միջոցներ ձեռք առնել կատարվող ցանքը մասսիվացնելու համար և պաշտպանել կուլտուրաների հաջորդականութիւնը, բերքի առավելագույն չափով բարձրացման տեսանկյան տակ:

4. ԴԱՇՏԵՐԻ ՊԱՐԱՐՏԱՑՈՒՄԸ

18. Ամբողջ գոմաղբը, խառնաղբը, մոխիրը, գիշերային վոսկին ոգտագործել իբրև պարարտանյութ:

19. Բոլոր խոշոր գոմերին կից կառուցել հատուկ աղբամբարներ, գոմաղբը և խառնաղբը ոգտագործել իբրև պարարտանյութ. աղբամբարներում 3—4 ամիս 2 մետր բարձրութիւնից, վոչ ավել շերտով պահելուց հետո:

20. Ուշ աշնանը և ձմեռվա ընթացքում դաշտը տեղափոխված աղբը պահել խոշոր կույտերով (հեկտարին տրվող նորման 3—4 կույտից վոչ ավելին), ամրացնել և վերեւից տանիքած ծածկել հողային շերտով:

21. Հասունացած աղբը հողի յերեսին փռել հավասար, անմիջապէս խոր վարել թէ գարնանը և թէ աշնանը: Մոխիրը պահել չոր վայրում և մտցնել հողի մեջ գարնանից փոցխի տակ:

22. Հողերի մասսիվացման կարգով միջնակները և այլ խամ հողերի վարելաշերտն ոգտագործել իբրև պարարտանյութ:

23. Վոռոգման ցանցից հանած տիղմը առուների յեզրերին չպահել, այլ ոգտագործել իբրև պարարտանյութ, ցրելով շրջակա հողամասերում:

24. Լավ պահպանված և խնամված գոմաղբով պարարտացնելիս սահմանել հետևյալ միջին դոզաները՝

ա) ծանր ավազային և կավ ավազային հողերում, հեկտարին տալ 40—50 տոննա:

բ) թէթև շագանակագույն և համեմատաբար ուժեղ հողերում հեկտարին տալ 30 տոննա:

5. ՑԱՆՔԵՐԻ ՀԱՄԱՐ ՎԱՐԵԼԱՇՐՋԵՐԻ ՆԱԽԱՊԱՐՏԱՍՏՈՒՄԸ

25. Վարից առաջ հողամասը մաքրել քարերից, ավելորդ թմբերը հարթել, միջնակները վերացնել:

26. Վարը, իբրև որենք, կատարել հողի քեշի հասունացած ժամանակ միայն:

Գուլթանի վարի հետեւից ակոս առ ակոս հավա-

քել շիգի, չալիբի, փաթաթուկի և այլ մոլախոտերի արմատները և այլն:

27. Վարը կատարել մաքուր, առանց խամի ու խարակի, հարթ տարածություններում նախորդ վարին ուղղահայած. հակառակ պարագային գործը դնելիս անպայման յեղնել տվյալ դաշտի նախորդ վարի ուղղությունից՝ առը ներսի դեպքում, գործը դնել առը դուրս և ընդհակառակը:

28. Վարի ամբողջ ընթացքում, բրիգադի կամ նրա կողմից իր պատասխանատվությամբ լիազորված անձի հսկողությունը պարտադիր և, վորի վորակի ամբողջ պատասխանատվությունը դնել բրիգադիբի և կոլտնտ. վարչության նախագահի վրա՝ վարելահողերի նախապատրաստումն աշնանացանի համար:

29. Աշնանացանն ամբողջությամբ, իբրև կանոն, կատարել ցելի վրա, բացառությամբ թույլ տալ միայն հողբաժնի կարգադրությամբ վորոնք հող չեն ունեցել ցել ցել կատարելու համար. միաժամանակ մեկից յերկու ուղղելով այդ դրությունը:

30. 1939 թ. աշնանացանի համար նախատեսված մաքուր ցելային հողամասերում ըստ պլանի կատարել ցել, այն հաշվով, վոր ցանքերից ազատ հողամասերը ցելի տակ զնա՞ն 100%-ով. ըստ վորում վաղ ցելը կատարել զարնանացանի զուգընթաց և ավարտել դաշտային գործն ապրիլի մեկին, նախալեռնային գոտում՝ ապրիլի 20-ին և լեռնային գոտում՝ մայիսի 1-ին:

Բոլոր առաջին վարերի խորությունը սահմանել առնվազն 20 սմ, բարձրությամբ այն հողերի, վորոնց վարելաշերտերն այդ խորությունը չունեն:

31. Սև ցելը փոցխել զարնան դաշտ դուրս գա-

լու առաջին հնարավոր մոմենտին, իսկ վաղ ցելերը փոցխել ցելը կատարելուց անմիջապես հետո:

32. Զբաղեցրած ցելը վարել զբաղեցրած կուլտուրայի բերքահավաքից անմիջապես հետո, կատարելով նաև նրա փոցխումը:

33. Սև և զարնան վաղ ցելը մինչև ցանքի սկիզբը մշակել առնվազն 3 անգամ, այն հաշվով, վոր ցանքի ժամանակ ցելադաշտերը միանգամայն ազատ լինեն մոլախոտերից և փափուկ վիճակում լինեն: Ցելերի կրկնավարը կատարել 10—12 սմ. խորությամբ, իսկ մոլախոտերով վարակված և ջրով ապահովված դաշտերում, խորությունը սահմանել առնվազն 14 սանտիմետր:

6. ՎԱՐԵԼԱՇՈՂԵՐԻ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄԸ ԳԱՐՆԱՆԱՑԱՆԻ ՇԱՄԱՐ

34. Գարնանացանն, իբրև կանոն, կատարել ցլրտահերկի վրա շարքահերկ բույսերից հետո, զարնանը վարած խոպան հողերում և համապատասխան նախորդվող ապահովված համատարած ցանքսերից հետո:

35. Ցլրտահերկը և զարնան առաջին վարը կատարել առնվազն 20 սմ. խորությամբ, բացառությամբ այն հողամասերի, վորոնք այդ հաստությամբ վարելաշերտ չունեն:

36. Ցլրտահերկի ավարտման վերջնական ժամկետը սահմանել դաշտային և նախալեռնային գոտում՝ նոյեմբերի 15-ը, լեռնային գոտում՝ նոյեմբերի 1-ը: Համատարած ցանքսերի դեպքում ամառը նախորդող բույսի բերքահավաքին, մասնավորապես խոնավու-

թյունով ապահովված հողերում, կատարել խողանավար
վոչ ափել, քան 10—12 սմ. խորության, նայած վարա-
կող մոլախոտերի տեսակներին, իսկ աշնանը՝ նույն
այդ դաշտերին առնվազն 20 սմ. ցրտահերկել:

37. Գարնանը հողի քեշին անմիջապես ցրտա-
հերկը կրկնավարել, ըստ վորում թեթե, փուխը մնա-
ցած և մոլախոտերով չվարակված դաշտերում ցըր-
տահերկի գարնան մշակումը թույլատրել կատարելու
նաև փոցխերով, իսկ ծանր կավային ու առհասարակ
նստած, պղնձացած ու մանավանդ մոլախոտերով վա-
րակված հողամասերում գարնանը կատարել ցրտա-
հերկերի կրկնավար առնվազն 14 սմ. խորությամբ ու
առանձին դեպքերում ագրոնոմի ցուցմունքներով կա-
տարել խոր վար:

38. Կրկնավարից, կամ յերկրորդ վարից անմի-
ջապես հետո փոցխել, բոլոր դաշտերը մաքրել քարե-
րից, քոլերից, և ապա կատարել ցանքը:

39. Կոշտոտ հերկերում փոցխումը կատարել առ-
նելվազն 2 յերես, իսկ կրկնավարի դեպքում կամ փըխ-
րուն հողերում՝ մեկ յերես, վարի հակառակ ուղղու-
թյամբ:

40. Մոլախոտերով խիստ վարակված դաշտերում,
ըստ հնարավորին, գարնան ցանքը կատարել սահ-
մանված ժամկետի վերջում, մոլախոտերը ուշ վարի
միջոցով վոչնչացնելու նպատակով:

7. ՍԵՐՄԱԲՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

41. Բոլոր կոլտնտեսություններում լավորակ հո-
ղամասերից սերմաբուծություն նպատակով առանձ-
նացնել հատուկ սերմադաշտեր հետևյալ քանակով՝ աշ-

նանացան ցորենի ցանքի տարածությունը 120/0-ի
չափով, գարու և հաճարի 130/0-ի չափով, գարնանա-
ցան ցորենի 150/0-ի չափով, յեգիպտացորենի 30/0-ի
չափով:

42. Սերմադաշտերից ստացած բերքը միանգա-
մայն առանձնացնել և ոգտագործել առաջին հերթին
տվյալ կոլտնտեսություն միմիայն սերմացույի կարիք-
ների համար:

43. Սերմադաշտին անհրաժեշտ սերմացուն ա-
ռանձնացնել սելեկցիոն սորտերից և տեղական ալլա-
տեսակների մասսայական հասկային ընտրությունե-
րից ստացված հատիկներից (լեռնային գոտում ֆեր-
րիդինեում կարմրահատ, նախալեռային գոտում երկը-
րուսպերմում—սպիտակահատ, գարի գրդաշ): Ստացած
բերքի պահպանումը կատարել, համաձայն ապարդա-
ցիոն ակտերի միանգամայն առանձին-առանձին:

44. Ցանքաշրջանառություն կիրառող կոլտնտե-
սություններում սերմադաշտն առանձնացնել միմիայն
ցանքաշրջանառություն համապատասխան դաշտերում,
յեղնելով ոտացիայից, իսկ մնացած կոլտնտեսու-
թյուններում համապատասխան լավ նախորդող ապա-
հոված լավորակ, մոլախոտերից զերծ հողամասերում:
Թե մեկ և թե մյուս դեպքում գարնան հացահատիկ-
ների սերմադաշտերն առնվազն 20 սմ. խորությամբ
ցրտահերկել, գարնանը կրկնավարել, փոցխել և նոր
ցանել. իսկ աշնանացան հացահատիկներին հատկա-
յնել միմիայն լավ մշակված սև, այդպիսին չլինելու
դեպքում, վաղ ցելի հողամասերից:

45. Սերմադաշտերի պարարտացումը կատարել մի-
այն փտած կամ համապատասխան խնամքով պահված

գումաղբով: Սերմադաշտերը թարմ գումաղբով պարար-
տացումն արգելել:

46. Սերմադաշտերի անկյուններում տնկել ցու-
ցանակներ, նշել հացահատիկի սորտը և տարածու-
թյունն. իսկ հողբաժնում նշված հացահատիկի ձևով
կազմել մատյան և շրջանում ամբողջ սերմնադաշտերն,
ըստ կուլտուրաների ու սորտերի ցուցակագրման յե-
թարկել:

47. Սերմնադաշտերի սորտային քաղհանը համա-
րել պարտադիր:

48. Մասսայական ընտրությամբ սերմի քանակը
տվյալ կուլտեստության գալիք տարվա սերմնադաշ-
տերի համար պահանջվող սերմացույի քանակից պահ-
ված չպետք է լինի:

8. Յ Ա Ն Ք

49. Արգելվում է խողանի յերեսին գութանի կամ
արորի ցանք կատարել:

Սերմը ցանել նախապես խորը, վարած ու լավ
փոցխած հողամասի վրա, ապա գործարանային կամ
տեղում պատրաստած կուլտիվատորներով ծածկել սեր-
մը, այն հաշվով, վոր սերմն ընկնի 4—7 սմ. խորու-
թյամբ, նայած հողային պայմաններին: Ուշ աշնանա-
ցանը և ավազային հողամասերում համեմատաբար
սերմը գցել խոր, իսկ խոնավությամբ ապահովված հո-
ղամասերում ընդհակառակը:

50. Գարնան մասսայական ցանքսը սկսել հողի
քեշին, առանց սպասելու ամբողջ դաշտի քեշը գա-

լուն, այլ առանձին հողակտորներում քեշը գալուց ըս-
կըսել ցանքը:

51. Յուրաքանչյուր գոտում ցանքը ավարտե-
ցորենի, գարու, հաճարի նկատմամբ 6—9 բանվորա-
կան որում, իսկ ցրտահերկերում՝ 4—5 բանվորական
որում:

52. Գարնանացան հացահատիկների ավարտման
որիենտիր վերջնական ժամկետ սահմանել՝ դաշտային
գոտում՝ մարտի 15-ին, նախալեռնային գոտում՝ ապ-
րիլի 5-ին, լեռնային գոտում՝ մայիսի 1-ին:

53. Աշնանացան հացահատիկային կուլտուրանե-
րի ցանքսերի սկիզբը՝ լեռնային գոտում սահմանել
ոգոստոսի 20-ը, նախալեռնային գոտում սկիզբը սեպ-
տեմբերի 1-ը, դաշտային գոտում սկիզբը սեպտեմբե-
րի 15-ը:

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ.— ա) յուրաքանչյուր գոտում աշնանա-
ցանի ավարտման ժամկետը սահմանել 8—9 բանվորական որ.
բ) աշնանացանների ժամկետները սահմանելիս հաշվի առ-
նել սորտերի առանձնահատկությունները, ըստ վորում աշ-
նանացան ռասաները ցանել շուտ, իսկ գարնանացան ռասա-
ները, վորոնք պանվում են աշնանից, համեմատաբար ուշ:

54. Աշնանացանի ամբողջ ցանքը կատարել ցե-
լերի վրա, բացառությամբ թույլ տալ այն գյուղերի
նկատմամբ, վորոնք հող չեն ունեցել ցելելու համար և
վորոնց մասին կա հողբաժնի հատուկ թույլտվու-
թյունը:

55. Ըստ գոտիների ցանքի խորության նորման
սահմանել՝

9. ՑԱՆՔԻ ԽՆԱՄՔԸ

Կուլտուրաների անունը	Դաշտային գետու ցանքի համար	Նախալեռ- նային գոտ- ային ցանքի հա- մար	Հեռնային գետու ցանքի համար
Աշնան ցորեն	1,2	1,3	1,5
» գարի	1,3	1,4	1,6
Գարնան ցորեն	1,0	1,1	1,2
» գարի և հաճար	1,1	1,2	1,3
Կորեկ	0,12	0,12	0,12
Յեզիպտացորեն	0,6	0,6	0,6

Ցանքի ժամանակ յուրաքանչյուր գյուղում յուրաքանչյուր հողամասի նկատմամբ ունենալ ուրույն մոտեցում, ցանքի խորութեան նորման հարմարեցնելով տեղի հողային պայմաններին, ձևակերպելով այն արտադրական խորհրդակցութիւններում:

56. Պարտավորեցնել պահեստապետներին և հաշվապահներին, հատուկ մշակված ձևով խիստ հաշվառման յենթարկել ըստ բրեզադների և սառնանների յուրաքանչյուր որվա բաց թողնված սերմերի քանակը և փաստորին ցանվածը:

57. Վոռոգվող հողերում ջրելու համար անհրաժեշտ և կորիներ քաշելը պատրաստել ցանքին զուգընթաց:

58. Բոլոր ջրովի հողամասերում, յեթե հողը քեշին չե, ջրել հետո կատարել ցանքը:

Յերաշտ տարիներին անհրաժեշտ դեպքում, աշնանից աշնանացան ցանքերը ջրել մեկ անգամ:

Համաձայն տրված պլանի վաղ գարնանից քեշին փոցխել, լավ թփակալած աշնան ցանքերը կավային և կավաավաղային հարթ հողերում փոցխումը ավարտել մինչև բույսի 10 սմ. բարձրութեան հասնելը:

ԾԱՆՈԹՈՒԹՅՈՒՆ.— Ավաղային խիստ նոսր ցանքերում փոցխում չկատարել:

59. Հացահատիկային ցանքերը քաղհանել առնելվազն յերկու անգամ այն հաշվով, վոր հիշված մոմենտին ամբողջ ցանքերն ազատ լինեն մոլախոտերից: Քաղհանած մոլախոտերը դաշտից դուրս բերել, այրել կամ ոգտագործել իբրև անամակեր: Հողը քաղհանել մոլախոտ յերեւալուն պես, քաղհանավորներին տրամադրել ձեռնոցներ և գործիք:

60. Ցանքերի շուրջը միջնաւներում, թմբերում բուսած խոտը քաղել մինչև նրանց ծաղկակալումը:

61. Չվոռոգվող հողամասերում աշնանացանի և գարնանացանի մնուցանումը (աղբը ցրելը) կատարել նրանց փոցխելուց առաջ, իսկ վոռոգվող հողամասերում բացի փոցխի հետ տված մնուցանումը, առաջին և յերկրորդ մնուցման ժամանակ, տալ սնման պարարտանյութ համաձայն ամեն մի հողամասի համար վորոշված քանակի:

62. Վաղ կատարված ու թփակալված աշնան ցանքերը, աշնանից առնվազն մեկ անգամ քաղհանել:

63. Ցանքերն արածացնելը, թե աշնանը և թե գարնանը խիստ արգելել:

64. Հացահատիկային ցանքերի վոռոգումը կատարել առնվազն 3 անգամ (յեւնելով ջրային, հողային և կլեմայական պայմաններից), առաջին ջուրը

տալ բույսի թփակալման շրջանում, յերկրորդը՝ հասկա-
կալման, 3-րդը՝ հատիկակալման շրջանում:

65. Կրծողների դեմ համատարած պայքար սկսել
ձյունը դաշտից վերանալուն պես, այն հաշվով, վոր
մինչև դաշտում կանաչի յերևալը բոլոր վարակված
հողամասերում պայքարն ավարտված լինի: Անան
պայքարն սկսել դաշտերում կանաչը վերանալուն պես,
այն հաշվով, վոր մինչև ձյուն դալը գործն ավարտ-
ված լինի:

66. Բոլոր ցանքերի նկատմամբ սահմանել մըշ-
տական հսկողութիւն և ֆլասներ կամ հիվանդութիւն-
ներ հայտնաբերելու դեպքում անմիջապէս հայտնել
հոլբաժնին և միաժամանակ համաձայն ֆլասատունե-
րի դեմ պայքարող մասնագետի ցուցումներով սկսել
պայքարը, այս նպատակի համար նշանակել հատուկ
սիգնալիզատորներ:

10. ՀԱՅԱԲՈՒՅՍԵՐԻ ԲԵՐՔԱՀԱՎԱՔԸ

67. Կոլտնտեսութեան ամբողջ ցանքերի նկատ-
մամբ ապահովել դաշտային հսկողութիւնը, նշանակել
հատուկ պահակներ, մասնավորապէս բերքահավաքի
ամբողջ ընթացքում:

68. Բերքահավաքի անհրաժեշտ ամբողջ ինվեն-
տարի ձեռք բերումն ու վերանորոգումն ավարտել վոչ
ուշ, քան բերքահավաքի սկզբից 30 որ առաջ: Նույն
ժամկետին ավարտել բոլոր միջգլուղայ և դաշտամիջյա
ճանապարհների ու կամուրջների վերանորոգումն ու
կարգավորումը:

69. Բերքահավաքն սկսել ըստ առանձին հողա-

մասերի հասունացման, առանց սպասելով ամբողջ դաշ-
տի հասունացմանը:

70. Հացահատիկային հնձի համար վերջնական
ժամկետ սահմանել աշնանացանի նկատմամբ նրա հա-
սունացման մոմենտից 8—10 որվա ընթացքում: Գար-
նանացան ցանքերի և գարու նկատմամբ՝ նրա հասու-
նացման մոմենտից 6—8 որվա ընթացքում:

71. Սերմադաշտերի հունձը կատարել տվյալ ցան-
քի լրիվ հասունացման շրջանում:

72. Ամբողջ հնձված հացահատիկը խուրձ կապել
և դիզել կամ անհրաժեշտութեան դեպքում բերթակ
դնել: Դաշտերի դիզելու աշխատանքներն ավարտել վոչ
ուշ, քան ամբողջ հնձի աշխատանքներն ավարտումից
10 որ հետո:

73. Բարդոց դնելիս խուրձերը դասավորել դեպի
ներս և դասավորել մի գծի ուղղութեամբ, այն հաշ-
վով, վոր հնարավոր լինի բարդոցների շարքերի մեջ
բերքահավաքին զուգընթաց կատարել խոզանավար:

74. Հնձից հետո և խրձերը կրելուց հետո ամ-
բողջ դաշտում կազմակերպել հասկահավաք:

75. Դաշտում բարդոց կամ խուրձ յեղած ժամա-
նակաշրջանում արգելել անասունների արածացնումը
կամ տվյալ դաշտում աշխատանքը վերջացնելուց հե-
տո ավելորդ անձանց ներկայութիւնը:

76. Սահմանել իբրեւ որենք, վոր դաշտավարա-
կան բրիգադի բրիգադավարները պարտավոր են ամեն
որ հատուկ արձանագրութեամբ ընդունել դաշտում կա-
տարված բերքահավաքը, գնահատելով կատարված աշ-
խատանքի վորակը: Դաշտի բերքահավաքը ավարտած
համարել միմիայն այն ժամանակ, յերբ դաշտը բրի-

գաղափարից ընդունել և կոլտնտվարչության նախագահը:

77. Պարտագիր կարգով գեղերի մոտ ջրով լիք տակառներ և ջրամբարներ ունենալ, գեղերի շուրջը վարել և նրանց մոտ ունենալ ավազակույտեր: Կողմնակի մարդկանց մուտքը կալում և գեղերի մոտ արգելել: Վոչ մի պայմանով թույլ չտալ ծխել. ունենալ մշտական պահակներ, զանգ, սուլիչ և այլն:

78. Կալսուհի սկսել հնձին զուգընթաց, բայց վոչ ուշ, քան հնձի սկզբից 3 որ հետո. կալումը կատարել անպայման ըստ առանձին բրիգադների:

79. Բերքահավաքի համար անհրաժեշտ գյուղատնտեսական ամբողջ ինվենտարը, նախ քան բերքահավաքի սկսելը, ախտահանել: Արգելել հացահատիկը կալել հին կալերում առանց նախապես այդպիսիք կիզելու, ախտահանելու:

80. Թաց քոլաշը նախորոք չորացնել և նոր միայն թույլ տալ դիզելու կամ կալելու:

81. Կալման զուգընթաց գործի դնել սերմագործիչների, տրիերների աշխատանքն այն հաշվով, վոր առաջին հերթին ապահովի ընթացիկ տարվա աշնանացան սերմացվի անխախտ կանոնավոր սերմագոտումը և ապա զալիք գարնանացանի սերմացվի լրիվ գոտմնայն հաշվով, վոր մինչև բերքահավաքի բաշխումը տնտեսության ամբողջ պահանջվող սերմացուն գտված կոնդեցիոն լինի:

82. Կամերով կալած թեղն արգելել մեկ որից ավել առանց քամելու թողնել կալում:

83. Կալից դուրս յեկած և վոչ մի հացահատիկ

առանց կշռելու և համապատասխան նարյադ կազմելու, պահեստում ամբարելն արգելվում և:

84. Հացահատիկն ամբարել նորմալ խոնավություն ունենալու դեպքում, միայն. 12—13%⁰-ից ավելի խոնավություն ունենալու դեպքում հացահատիկը չորացնել՝ հասցնելով նորմալ չորության ապա նոր ամբարել:

2. ԿԵՐԱԲՈՒՅՍԵՐ (ԽՈՏԱՐՔՆԵՐ), ԱՐՈՏՆԵՐ

ԱՌՎՈՒՅՏԻ ՄՇԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

1. Առվույտի ցանքի համար հատկացված հողամասերն աշնանից վարել 20—22 սմ. խորությամբ, հավաքելով մոլախոտերի արմատները: Վաղ գարնանը կատարել կրկնավար 14—16 սմ. խորությամբ:

2. Վարից առաջ աշնանը կամ գարնանը տալ 20—30 տոննա գոմաղբ մեկ հեկտարին, հավասար փռել հողի յերեսին և վարել:

3. Ցանքը կատարել վաղ գարնանը—գաշտ դուրս գալու առաջին իսկ հնարավոր մոմենտին, որիենտիր ժամկետ սահմանելով դաշտային գոտու համար սկիզբը փետրվարի 25-ից, վերջը մարտի 10-ը, նախալեռնային գոտում մարտի 1-ից—15-ը:

Լեռնային գոտում սահմանել ցանքի ժամկետներ ըստ դաշտերի և սառնանքների (տրված ընդհանուր ժամկետների սահմանը) մարտի 15-ից մինչև ապրիլի 5-ը յուրաքանչյուր գոտում: Ցանքը թույլատրել կատարել թե՛ ծածկոցի տակ և թե՛ առանց ծածկոցի, նայած հողային պայմաններին: Սերմաբուծական նպատակով առվույտի ցանքը կատարել լայնաշարք

50—60 սմ. միջնաբալին տարածությամբ և առանց ծածկոցի՝ մաքուր պարարտ հողում:

4. Ծանր հողերում առվույտի ցանքը կատարել գցելով սերմը 1—3 սմ. խորությամբ:

5. Յեթե հողը բավարար խոնավություն չունի, լավ ջրել հետո լավ քեշին կատարել ցանքը, այն հաշվով, վոր խոնավությունը բավարար լինի սերմը ծրելու համար մաքուր ցանքերում, ցանքից հետո առաջին ջուրը տալ ըստ կարիքի, յերբ յերևան են գալիս 3—4 սերկներ, իսկ յենթացանք լինելու դեպքում ջրելը հարմարեցնել ծածկող բույսին մինչև հացահատիկի բերքահավաքը: Հացահատիկի բերքահավաքից հետո անմիջապես ջրել առվույտի ցանքսը, իսկ հետագայում ջրել ըստ պահանջի և ջրի քանակի: Տեղիք չտալով չորացման և լճացման դեպքերի: Առվույտի ցանքերը պետք է լավ ջրել և կտրել ջուրը, թույլ չտալ յերկար ժամանակ որերով կամ ամբողջ գիշերով ջուրը թողնել ցանքսի վրա:

6. Շաղացան առվույտի համար մեկ հեկտարում ցանել 18—20 կգ. սերմ, նայած հողային պայմաններին: Նախ քան ցանելը սերմերը վարակել նիտրագինով:

7. Լայնաշարք սերմնացունների ցանքերի միջշարքային տարածությունները քաղհանել 3—4 անգամ:

8. Հին առվույտի ցանքերը վաղ դարնանից փոցխել յերկու անգամ զիգ-զագ փոցխով և հավաքել քաղերը: Պարարտանյութ տալ փոցխելուց առաջ:

9. Առվույտը հնձել ծաղկման սկզբին: Չորանալուց հետո կապել և 5 որվա ընթացքում դաշտից տեղափոխել պահեստ: Առվույտը հնձել դաշտային գո-

տում 4—5 անգամ, նախալեռնային գոտում 3—4 անգամ և լեռնային գոտում 2—4 անգամ:

10. Սերմացու առվույտը հավաքել, յերբ պատիճների 75% -ը գոլորշիացել է, հունձը կատարել վաղ առավոտյան և տեղափոխել այնպես, վոր ճանապարհին չթափվին: Կալում լավ չորացնելուց հետո անմիջապես կալսել և մաքրել սերմերը: Տարբեր սորտի սերմերը կալսել և պահել առանձին-առանձին:

11. Առվույտի թրթուրը յերևալիս առաջին քաղը պետք է կատարել ժամկետից շուտ, վորպեսզի փաստուն չտարածվի: Դաղցով (ճղողակ) վարակված դաշտը հավաքել, հեռացնել դաշտից և այրել: Ուժեղ վարակված դաշտերը վարել և մի քանի տարի առվույտ չցանել:

2. ԿՈՐՆԳԱՆԻ ՄՇԱԿՈՒՅՈՒՆԸ

12. Կորնգանն առաջին տարին մուտք գործելով մեր շրջանն ամբողջ ստացված սերմացուն ոգտագործել սերմացունների համար, կատարելով լայնաշարք ցանքս, միջնաբալին տարածությամբ 50—60 սմ.:

13. Ցանքսի համար հատկացրված հողամասերը խորը վարել՝ 20—22 սմ. խորությամբ և կրկնավարից հետո կատարել ցանքսը վաղ դարնանից: Լայնաշարք ցանքսերի համար սերմացվի նորմա ընդունել 30—40 կիլոգրամ մեկ հեկտարին: Իսկ հետագայում կերի համար ցանվելիք կորնգանի ցանքսի սերմի նորման սահմանել մեկ հեկտարին 1—1,1 ցենտներ, ցանքսը կատարել 2—4 սմ. խորությամբ, յերկուով հողային պայմաններից:

14. Սերմնարաններում կատարել քաղհան 2—3 անգամ, շարքերը լավ կանաչելուց և յերևալուց հետո:

15. Թե՛ կորնզանի և թե՛ առվույտի գաշտերը մինչև բերքահավաքի վերջն արգելել անասուններն ա-
րածացնելը, իսկ առաջին տարվա ցանքսերի ծածկոցի
բերքահավաքից հետո էլ արգելել անասուններն արա-
ծացնելը:

3. ՎԻԿԱՅԻ ՄՇԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

16. Վիկան չի կարելի ցանել ստորերկրյա ջրերի
մոտիկ և հաբավային չոր լանջերում. նա պահանջում
է նորմալ խոնավություն և կավաավազային հող:

17. Վիկի համար հատկացված հողամասերն աշ-
նանից վարել 18—20 սմ. խորությամբ, աշնանացան
վիկան ցանել աշնանացան հացահատիկային ցանքսե-
րին զուգընթաց, իսկ գարնանացան վիկան ցանել գար-
նանացան հացահատիկային ցանքսերի զուգընթաց հո-
ղի քեշ վիճակում:

18. Հեկտարին ցանել մեկ ցենտներ վիկի սերմ,
ցանքսը չպահասելու համար, վիկի հետ խառը ցանել
հեկտարին 0,5 ցենտներ գարի, վորպիսին հնձվելու յե
վիկի հետ միասին իբրև խոտ:

19. Կերի համար վիկա հնձել ծաղկման շրջանում.
հնձված վիկը լավ չորացնելուց հետո զգուշությամբ
տեղափոխել պահեստ:

20. Մերմացու վիկը հավաքել, յերբ պատիճները
50⁰/օ-ով հասունացել են, հավաքել առավոտյան ցողին,
զգուշ տեղափոխել կալը, չորացնել և կալսել: Սերմերը
նորմալ չորանալուց հետո տեղափոխել պահեստ:

4. ՍԻԼՈՍԱՅԻՆ ԲՈՒՅՍԵՐԻ ՄՇԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

21. Իբրև սիլոսային բույսեր ցանել յեգիպտացո-
րենի և արևածաղկի հատուկ ցանքսեր:

22. Յեգիպտացորենի և արևածաղկի համար շատ
խոնավ հողամասեր չհատկացնել:

Ցանքատեղերը աշնանից պարարտացնել 30—40
տոննա զոմաղբով և 20—22 սմ. խորությամբ վարել
գարնանը, կրկնավարից հետո կատարել ցանքսը:

23. Յեգիպտացորենը և արևածաղիկը ցանել շար-
քերով 50—60 սմ. միջշարքային տարածությամբ, յե-
գիպտացորենի նորմա ընդունել մեկ հեկտարին 40—50
կիլոգրամ, արևածաղկի՝ 30—40 կիլոգրամ:

24. Սիլոսային բույսերի ցանքսերը քաղհանել
2—3 անգամ և կատարել 2 անգամ նոսրացում ախ
հաշվով, վոր վերջում բույսերը լինեն շարքում իրա-
րից 15—20 սմ. հեռավորությամբ:

25. Սիլոսի համար արևածաղիկը քաղել լրիվ
ծաղկման շրջանում, իսկ յեգիպտացորենը՝ կաթնային
հասունացումից մինչև մոմային հասունության շրջանը:

5. ԿԵՐԻ ՃԱԿՆԴԵՂԻ ՄՇԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

26. Կերի ճակնդեղի համար հատկացված հողա-
մասն աշնանից վարել 20—22 սմ. խորությամբ,
մինչև վարը պարարտացնելով 30—40 տոննա զոմաղ-
բով, գարնանը կրկնավարից հետո կատարել ցանքսը:

27. Կերի ճակնդեղի ցանքսը կատարել վաղ
գարնանացան կուլտուրաների զուգընթաց, սերմացվի
նորմա ընդունել 16-ից 20 կիլոգրամ մեկ հեկտարին:

28. Ճակնդեղի բույսի իսկակոն տերևների ա-

ռաջին զույգը կազմակերպվելուց կատարել շարքերում նոսրացում, թողնելով մեկական բույս 18—20 սմ. հեռավորությամբ, միաժամանակ ստուգել բաց մնացած տեղերը և լրացնել, ցանկելով նախորոք թրջված սերմով:

29. Ամբողջ վեգետացիայի շրջանում ճակնդեղի ցանքսերը քաղհանել և փխրացնել 3—4 անգամ:

30. Ճակնդեղի բերքահավաքը կատարել, յերբ տերևները սկսում են չորանալ և շարքերը նորից բացվում են, բերքահավաքը կատարել չոր յեղանակին մինչև ցրտերն ընկնելը:

6. ԲՆԱԿԱՆ ԽՈՏԱՐՔՆԵՐ ՅԵՎ ԱՐՈՏՆԵՐ

31. Բոլոր խոտհարքներում վաղ դարնանից կազմակերպել քարերի հավաքման աշխատանքները, քարերը դուրս բերել դաշտից կամ խոր թաղել:

32. Վոռոգվող խոտհարքներում մինչև առաջին ջուրը մաքրել, կարգի բերել խոտհարքների բոլոր առուները, ճանճոտ վայրերում կատարել դրենաժ, չորացնելու և բարձր վորակով խոտ ստանալու նպատակով:

33. Սոտի բերքահավաքից մեկ ամիս առաջ վերանորոգել տնտեսության մեջ բերքահավաքի լնվենտարը և գնել պակսորդը:

34. Մինչև խոտհնձի ավարտումը և խոտի տեղափոխումն արգելել խոտհարքներում անասունների արածացնելը:

39. խոտհարքների պարարտացնելը կատարել գարնանը փոսած գոմաղբով, տալով հեկտարին 30—40

տոննա: Սոտհարքի յերեսին փռել ու փոցխել յերկու յերես:

36. Բոլոր խոտհարքներում կազմակերպել մուսխոտերի վերացման պայքարը, վերացնելով դաշտից թունավոր խոտերի բույսերը և փշավոր մուսխոտերը մինչև նրանց ծաղկելը:

37. Սոտհարքի խոտակազմի մեջ հացազգիների քանակը գերակշռելու դեպքում խոտհունձը կատարել մինչև ծաղկելը, խոտը չփթացնելու նպատակով՝ խսկ խոտակազմի մեջ լոբազգիների գերակշռման դեպքում խոտհունձը կատարել նրանց ծաղկման սկզբին:

38. Զրովի խոտհարքները դաշտային գոտում հընձել յերկու անգամից վոչ պակաս, մյուս գոտիներում, վորոչ հանդերում, վորտեղ հնարավոր է հնձել յերկու անգամ, խսկ յեթե յերկրորդը չի հասնում, հնձել մեկ անգամ:

39. Անջրդի բոլոր խոտհարքները և արոտներից խոտհարքների համար թողած տարածությունները պաշտպանել մինչև նրանց հնձելը, նշանակելով հատուկ պահակներ:

40. Սոտը հնձել 2—4 սմ. բարձրությամբ, հընձված խոտը կապել զգուշությամբ, ծաղիկները և տերևները չջարդել: Սոտը կապել նորմալ չորության վիճակում (16% խոնավությամբ), այն հաշվով, վոր խրձի մեջը չբորբոսնի կամ վաղանած չլինի: Կապած խոտը 5 որվա ընթացքում կրել պահեստը կամ խոշոր դեղերով դիզել, հմուտ մարդկանց միջոցով: Դեղերի շուրջն առուներ փորել խսկ գազաթին փռել վոչ պիտանի ծղնոտներ: Սոշոր դեղերն ապահովել հակահրդեհային միջոցներով և մշտական պահակներով:

41. Գարնանն արոտներում անասունների արա-

ծաղցները սկսել ձյունը հալչելուց և հողի նորմալ չորանալուց հետո:

42. Արոտներն արածացնել հերթականորեն այն հաշվով, վոր յերկրորդ անգամ արածացնելու ժամանակ վերականգնած լինի արոտի խոտաբույսերը:

Այդ նպատակով արոտները բաժանել առանձին արոտամասերի և նշել նրանց հատկացումն ըստ անասունների տեսակների, ըստ վորում ավելի հարթ արոտամասերը հատկացնել խոշոր յեղջուրավոր անասուններին:

43. Պլանային կարգով ամեն տարի կազմակերպել արոտների քարերի հավաքելը (գարնանը և աշնանը այն ժամանակ, յերբ տնտեսությունն ունենում է ավելի շատ ազատ բանվորական ուժ): Միաժամանակ կազմակերպել արոտներում թունավոր խոտերի և փշոտ մոլախոտերի վոջնչացման դեմ պայքարը:

44. Ճանճացած արոտները բարելավել, չորացնելով դրենաժների միջոցով:

45. Վաղ գարնանից, յերբ արոտները բացվում են ձյունից, կազմակերպել աղբյուրների, ջրամբարների (գոլերի) մաքրման, կառուցման և վերանորոգման աշխատանքները, այն հաշվով, վոր արոտային շրջանում անասունները բավարարված լինեն մաքուր և բավարար քաճակությամբ ջրով:

46. Արոտի շրջանի վերջում յաթաղներում կուտակված գոմաղբը ցրել շրջակա արոտում և ոգտագործել մոտակա ցանքսերի համար:

47. Խոտհարքների պիտանի արոտները առանձնացնել և թողնել խոտը հնձելու համար:

48. Կազմակերպել վայրի կորնդանի սերմի հա-

վաքելը, առանձնացնելով այդ նպատակի համար վորոշ հողակտորներ և հետագայում իբրև արոտ ցանել այդ սերմերը:

49. Արգելել արոտների և բնական խոտհարքների վաքելը (այդպիսին թույլ տալ միայն ցանովի խոտհարքների վերածելու դեպքում):

3. ԿԱՐՏՈՖԻԼ, ԲԱՆՋԱՐԱՆՈՑԱՅԻՆ ԿՈՒՆՏՈՒՐԱՆԵՐ ՅԵՎ ԱՐԱԽԻՍ

1. ԿԱՐՏՈՖԻԼԻ ՄՇԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

1. Կարտոֆիլի ցանքսերի համար առանձնացրված հողամասերը աշնանից վաքել վոչ պակաս 2 սմ. խորությամբ և առանց փոցխելու թողնել մինչև գարուն:

Գարնան կատարել կրկնավար, յերկրորդ հերկից հետո անմիջապես փոցխել:

2. Հեկտարին տալ 50—60 տոննա փտած գոմաղբ, աշնանից ցրտահերկի տակ կամ գարնանից կրկնավարի տակ: Մոխրաղբային պարարտանյութերը տալ գարնանից՝ հեկտարին 12—15 տոննա:

3. Կարտոֆիլի ցանքսի 14⁰/₀-ի չափով կատարել կարտոֆիլի սերմնացվի ցանք, ընտրված տեսակներից:

4. Իբրև կանոն արգելել կարտոֆիլի տեղը հաջորդ տարին նորից կարտոֆիլ ցանել: Կարտոֆիլի ցանքսը նույնպես կատարել առնվազն 2—3 տարուց հետո:

5. Ցանքսի նախորդակին կազմակերպել սերմացվի վերջին ընտրությունը բոտ գույնի և այլ հատկանիշների: Ցանքսի համար ոգտագործել 8 զր. և ա-

վելի քաշ ունեցող առողջ կարտոֆիլի պալարները:
6. Կարտոֆիլի տարբեր գույն ունեցող պալարները ցանել առանձին հողամասերում:

7. Սերմացվի մեկ հեկտարի նորման ըստ գոտիների՝ որիննտիր ընդունել դաշտային գոտում 14—16 ց., նախալեռնային և լեռնային գոտիներում՝ 16—18 ց., յուրաքանչյուր առանձին ցանքսի համար ունենալ առանձին մոտեցում և տեղում մշակել ցանքսի նորմաներ:

8. Իբրև կանոն մեկ ընում տնկել մեկ պալար, ցանքսը կատարել ակոսներով (թմբերով), միջշարքային տարածություն 60—65 սմ., իսկ թփերը-թփերից 30—50 սմ. հեռավորությունով:

9. Արգելել կիսած կամ կտրած պալարներով ցանքսը:

10. Պալարի տնկման խորությունը սահմանել թեթև հողերում 10—12 սմ., ծանր կավային հողերում՝ 8—10 սմ.:

11. Ցանքսը կատարել տվյալ դյուղի կոտնտեսության հացահատիկային կուլտուրաների մասսայական ցանքսի ժամկետում: Դաշտերի զոնացման սկզբունքի համաձայն 5—7 բանվորական օրում:

12. Կարտոֆիլի ցանքսը վեգետացիոն շրջանում փխրեցնել առնվազն 3 անգամ և բուկ տալ 2 անգամ. առաջին քաղհան-փխրեցումը կատարել շարքերը նըշմարվելուն պես, յերկրորդը՝ առաջինից 8—10 օր հետո, յերրորդը՝ մինչև առաջին բուկիցը, հետագայում քաղհան կատարել յեթե մոլախոտեր կլինեն:

13. Կարտոֆիլի առաջին բուկը տալ բույսի 18—20 սմ. բարձրություն ժամանակ, 2-րդ բուկը տալ մինչ-

և թփի ծաղկելը, չորային պայմաններում բուկիցը փոխարինել սխտեմատիկ փխրեցման: Լեռնային և նախալեռնային գոտում կարտոֆիլի ջուրը տալ առաջին անգամ, առաջին բուկիցի նախորյակին, յերկրորդ և յերրորդը՝ թփի ծաղկման շրջանում, հետագայում ըստ անհրաժեշտության, վերջին ջուրը տալ և վարել բերքահավաքից 25—30 օր առաջ: Դաշտային գոտում ջուրը հարմարեցնել վերև հիշված ժամկետներին, բայց ջրել այնքան անգամ, վորքան անհրաժեշտ ե բույսի աճեցողության համար:

14. Յուրաքանչյուր ջրից հետո քեշին փխրեցնել հողը ցափկաներով (հողուրափներով):

15. Սերմադաշտերի ցանքսերը առաջին և յերկրորդ ջրելու ժամանակ տալ սնուցանում գոմաղբով կամ խոռն աղբով—հեկտարին 3—4 տոննա:

16. Կարտոֆիլի ամբողջ ցանքսը կատարել հունիս ամսվա ընթացքում՝ իսկ դաշտային գոտում՝ մայիս ամսում. ֆիտոֆտորա հիվանդության դեմ իբրև նախազգուշական միջոց սրսկել բորգոյան հեղուկով, խոնավ և անձրևային յեղանակներին կատարել յերկրորդ սրսկումը:

17. Ցանքսում նկատվող այլ հիվանդություններ վարակված թփերը, ինչպես թփերի գանգրահերություն, տերեւների կուչ գալը, բազմացողունությունը և այլն արմատախիլ անել և այրել:

18. Բերքահավաքի ժամանակ ինչպես և ցանքսի նախորյակին սերմացուէ ընտրություն կատարել, ջուկել, հեռացնել հիվանդ վարակված բոլոր տեսակի պալարները:

19. Կարտոֆիլի բերքահավաքը կատարել պալա-

րի լրիվ հասունացման ժամանակ 7—10 որում, արևոտ և չոր յեղանակներին:

20. Բերքը հավաքել և տեղափոխել պահեստ այնպես, վոր պալարները ջարդվածքներ չստանան:

21. Բերքահավաքից մեկ ամիս առաջ ավարտել կարտոֆիլի ամբարները, տարալի, փոխադրական միջոցների ստուգման, վերանորոգման և պահեստների ախտահանման աշխատանքները, այդ առթիվ յեղած հատուկ հրահանգի համաձայն:

22. Բերքահավաքի ժամանակ ընտրել և առանձնացնել լավորակ, ըստ սորտերի, կարտոֆիլի սերմացուն և ամբարել հատուկ հարմար ամբարներում կամ բուրտերում:

23. Ամբարներում, բուրտերում սերմացու կարտոֆիլի բարձրության շերտը 1—1,25 մետրից բարձր թույլ չտալ և պահել 2—3° ջերմության տակ (Ցելսիուսով):

24. Ձմռան պահպանման ժամանակամիջոցում կատարել սերմացվի 3—4 անգամ ստուգում, փչացման վտանգ նկատելիս անմիջապես միջոցներ ձեռք առնել և հայտնել հողբաժնին:

25. Կարտոֆիլի ծլիքը դուրս գալու նախորդակին կարտոֆիլի ցանքսը փոցխել զիգ-զագ փոցխով:

26. Առանձին կերպով ձևավորել բերքահավաքի ժամանակ. դեմ պայքարի գործը:

ԱՐԱԽԻՍԻ ՄՇԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

27. Արախիսի համար առանձնացրված հողամասերի նախապատրաստման ազրոտեխնիկան նույնն է, ինչ նախատեսվում է կարտոֆիլի համար:

28. Արախիսի ցանքսերի 14⁰/₀-ի չափով ցանել սերմանոցում ընտրված սերմացույով:

29. Արախիսի ցանքսը յերկու տարուց ավելի միևնույն տեղը չցանել և կրկնությունը կատարել 2—3 տարուց հետո:

30. Սերմացվի նորման ընդունել մեկ հեկտարին 40—50 կիլոգրամ կեղովուկ: Ըստ առանձին հողակտորների նորման ճշտել տեղում:

31. Արախիսի ցանքսը կատարել շաբաթով, ապոսներով, շաբաթ-շաբաթից 70—80 սմ. և բույսը-բույսից 30—40 սմ. հեռավորությամբ քեշ հողում:

32. Սերմեր ցանել թեթև հողերում 4—8 սմ. խորությամբ, ծանր հողերում 4—6 սմ. խորությամբ:

33. Ցանքսի ժամկետ սահմանել ապրիլի 10—20-ը:

34. Վեգետացիայի ընթացքում արախիսի ցանքսերը քաղհանել, փխրեցնել 3—4 անգամ և բուկ տալ 2 անգամ. առաջին քաղհան-փխրեցումը կատարել շաբաթերը յերևալուն պես, 2-րդը՝ 10—12 որ հետո, յերրորդը՝ առաջին բուկից առաջ, չորրորդը՝ առաջին և յերկրորդ բուկի շրջանում:

Հետագայում քաղհան կատարել, յեթե յերևան մոլախոտերը: Աջանը ֆնացած մոլախոտերը հեռացնել մինչև նրանց ծաղկակալումը: Առաջին բուկը տալ ծաղկման շրջանում, յերկրորդ բուկը՝ առաջինից 15—20 որ հետո:

35. Արախիսի ցանքսը ջրել ըստ կլիմայական և հողային պայմանների, տեղիք չտալով լճացման և չորացման դեպքերի: Բերքահավաքից 20—25 որ առաջ դադարեցնել ջրելը:

36. Արախիսի դաշտերում հիվանդություններ

կամ ֆնասատուներ նկատվելու դեպքում, հայտնել ֆնասատուների դեմ պայքարող մասնագետներին և նրա ցուցմունքներով կազմակերպել պայքարը:

37. Արախիսի բերքահավաքը կատարել հոկտեմբերի 1—10-ը, արևոտ և չոր յեղանակին, լավ չորացնել և տեղափոխել պահեստ:

38. Սերմացուն առանձնացնելու ժամանակ շոկել հիվանդները և ֆնասվածները:

3. ԲԱՆՋԱՐԱՆՈՑԱՅԻՆ ՅԵՎ ԲՈՍՏԱՆԱՅԻՆ ԿՈՒՆՏՈՒՐԱՆԵՐԻ ՄՇԱԿՈՒՅԹԸ

39. Բանջարանոցային և բոստանային կուլտուրաների համար առանձնացրված հողամասերն աշնանից վարել 20—25 սմ. խորությամբ 15—18 սմ. հողի քեշ վիճակում, գարնանը կատարել կրկնավար 15—18 սմ. խորությամբ, իսկ մոլախոտերով վարակված դաշտերում յերրորդ վար, բոլոր վարերի զուգընթաց ակոս առ ակոս հավաքել մոլախոտերի արմատները:

40. Բանջարանոցային և բոստանային կուլտուրաներին տալ լավ փտած գոմաղբ, հեկտարին 60—70 տոննա գոմաղբ աշնանից ցրտահերկերի տակ կամ գարնանից կրկնավարի տակ, իսկ վեգետացիայի ընթացքում տալ մնուցանում 1—2 տոննա:

41. Բանջարանոցային և բոստանային կուլտուրաները 2 տարուց ավելի միևնույն տեղը չցանել և նույն տեղը ցանքս կրկնել 2—3 տարուց վոչ շուտ:

42. Ամեն տարի ունենալ բոլոր տեսակի բանջարանոցային և բոստանային կուլտուրաների հատուկ սենմաբուժական ցանքսեր, անհրաժեշտ քանակությամբ

ցանքսեր, տվյալ կոլխոզի և գյուղի բանջարանոցային սերմեր ապահովելու համար (տեսակավոր, տեղեկան և ընտիր):

43. Սածիլով զարգացող բանջարանոցային կուլտուրաների համար (պամիդոր, բակլադժան, կադամբ, տաքտեղ և այլն) վաղ գարնանից նախապատրաստել և ցանել հատուկ սածիլանոցներ:

44. Բանջարանոցային և բոստանային կուլտուրաները վեգետացիայի ընթացքում քաղհանել, փխրեցնել 4—6 անգամ, մշտական ազատ պահելով դաշտը մոլախոտերից: Մոլախոտերը հանել յերևալուն պես և թույլ չտալ նրանց մեծանալուն կամ ծաղկման շրջանին հասնելուն:

45. Բանջարանոցային և բոստանային կուլտուրաները ջրել ըստ պահանջի խուսափելով ավելցուկից:

46. Ցանկալի բանջարանոցներից բերքահավաքը կատարել վաղ առավոտյան և յերեկոյան հովին, թարմությունը չկորցնելու նպատակով:

Կատարել բերքի տեսակավորում և կազմակերպել տեղափոխումն աֆալիսի տարաներով, վոր բերքը չփչանա և տեսքը չկորցնի:

47. Հիվանդություններ և ֆնասատուներ յերևալու դեպքում անմիջապես հայտնել հողբաժնին, կազմակերպելու պայքար ֆնասատուների դեմ, պայքարի մասնագետի ղեկավարությամբ:

48. Բերքահավաքից հետո դաշտից մաքրել, հավաքել բույսերի մնացորդները, ոգտազործել իբրեկ կեր, իսկ անպետքները վառել:

ԹԹԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆ

Շրջանում թթաստաններ մշակող կոլեկտիվ տընտեսությունները, կոլտնտեսականները, մենատնտեսները և հիմնարկները պարտավոր են իրենց թթաստանները մշակել լրիվ և բարձր վորակով, կիրառելով հետևյալ ագրոձեռնարկումները.

ԹԹԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ԱԳՐՈԿԱՆՈՆՆԵՐ ՅԵՎ ՆՈՐ ՏՆԿՈՒՄՆԵՐ

1. Թթենու մասսիվ տնկումների համար պետք է ընտրել այնպիսի հողեր, վորոնք քարքարոտ են և ճահճոտ չեն ու ապահովված են վոռոգման ջրով: Ամենայնիվ հողերը համարվում են ավազախառն, թեթև ու կավաավազային հողերը: Ընտրության ժամանակ նկատի ունենալով թթաստանի հետագա լայնացումը և ընտրել այնպիսի տեղեր, վորտեղ շրջապատում ազատ հողեր կան, հետագայում տնկումներն ընդարձակելու համար:

2. Նոր տնկումները պետք է կատարել այն հաշվով, վոր ապագայում հնարավոր լինի կատարել համայնական կերակրումներ, այն է ընտրել համատարած մասսիվներով կամ կոմպակտ գծային:

3. Մասսիվ կերպով կերի ֆոնդ ստեղծելու համար ժամանակ, թթենիները տնկել նաև առուների ափերին, տնամերձ տնտեսություններում, ճանապարհների շուրջը:

4. Համատարած մասսիվ թթենու տնկումների ընտրության ժամանակ պետք է նկատի ունենալ, վոր հողամասը չպետք է վարակված լինի բազմամյա մո-

լախոտերով և միանգամայն պետքական լինի թթենու աճման համար, ապահովված լինի բավարար քանակով վոռոգման ջրով:

5. Համատարած մասսիվներով բնավոր թթենիները տնկելու ժամանակ հերկը կատարել տնկելուց 1—1,5 մմիս առաջ, իսկ փոսերը փորել 0,5—0,5 մետր խորությամբ և լայնությամբ: Գարնան տնկումների ժամանակ փորել աշնանը, աշնան տնկումների ժամանակ՝ ուշ գարնանը:

6. Առուների ափերին տնկելու ժամանակ, հաշվի առնել առվի ջրի բարձրությունը և հողի խոնավանալու հնարավորությունը, ծառի արմատային սխտեմի դաշնվելու տեղում:

7. Բնավոր մասսիվ տնկումների դեպքում ծառերի հեռավորությունը պահպանել 3—1 մետր, նույնը անել նաև 3—1 մետր հեռավորության վրա տնկման ժականակ, միմիայն պատվաստելիս առաջին պատվաստից հետո պետք է առանց պատվաստելու թողնել վոչ թե 3 ծառ, այլ յերկուսը և նորից պատվաստել 3-րդ ծառը:

Ծառի գագաթի միամյա ճյուղերը պատվաստել 1—1,5 մետր բարձրության վրա: Շարքում գտնվող մնացած մյուս չպատվաստված ծառերը ձևավորել 50—60 սմ. բարձրությամբ: Միջշարքային տարածությունը ոգտագործել բանջարանոցային և բոստանային կուլտուրաների համար, այն է՝ սոխ, արախիս, բազունկ, պամիդոր, վարունգ, սեխ, ձմերուկ, յերեքնուկ, առվույտ և վիկա:

Մանր վոռոգման առուների սխտեմի գծային տնկման դեպքում, յերկկողմյան տնկումների ժա-

մանակ՝ 3 մետր, իսկ մի կողմանի ինչպես և ժազիս-
տրալ ցանցի դեպքում 2 մետր:

8. Տնկումները գարնանն ավարտել վոչ ուշ, քան
ապրիլի 15—20-ը, իսկ աշնանը՝ տերեաթափից սկսած
մինչև առաջին ցրտերը:

9. Տնկումից առաջ տնկիւնների արմատը կտրել
25 սմ. վոչ պակաս յերկայնությամբ, հեռացնելով վի-
րավորված արմատիկները:

10. Տնկելու ժամանակ, տնկիւնների արմատները
լավ զստավորել, նրա շուրջը հող ամրացնել, հետևել,
վոր տնկու արմատավիզը 2—3 սմ. բարձր լինի փոսի
մակերևույթից և տնկելուց հետո անմիջապես ջրել:

11. Վեգետացիայի ընթացքում ջրել ըստ պահան-
ջի և քաղհանել ու փխրեցնել 3—4 անգամ:

ԳՈՅՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒՆԵՑՈՂ ԿԵՐԻ ՖՈՆԴԻ ԲԵՐՔԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱՅՄԱՆ ԱԳՐՈՄԻՋՈՑԱ- ՌՈՒՄՆԵՐԸ ԲԱՐՁՐԱԲՈՒՆ ՏՆԿՈՒՄՆԵՐԻ ՆԿԱՏԱՄԲ

12. Աշնան կամ վաղ գարնան փորել թթենու
շուրջը 15—20 սմ. խորությամբ վոչ պակաս 1,25
մետր շառավիղով: Այգալիսի դեպքում յեթե վարը կա-
տարված է գարնանը, ամռան ընթացքում պետք է
կատարել փխրեցում: Աշնան վարի դեպքում հողը
թողնել կոշտերով:

13. Ամառվա ընթացքում շարքային տնկված ք-
ներում և համատարած մասսիվներում, վորտեղ միջշար-
քային կուլտուրաներով չեն ոգտագործվում, հողը
փորել կամ վարել յերկու անգամ գարնանը և աշնա-

նը, իսկ ամառը տերեաթափից հետո անպայման հողը
փխրեցնել:

14. Թթենին պարարտացնել գոմաղբով կամ կոմ-
բաստով, տալով յուրաքանչյուր հեկտարին 40 տոննա
(բացառությամբ այն թթենիներին, վորոնք գտնվում
են վոտզման ցանցի շուրջը):

ՀԻՆ ԾԱՌԵՐԸ ՅԵՐԻԾԱՍՍԱՐԴԱՅՆԵԼ

15. Յերիտասարդացումը կատարել վեգետացիայի
ժամանակ, տերեք ոգտագործելու ժամանակ, բայց վոչ
ուշ, քան հունիսի 10-ը:

16. Բուռնցքածե թթենին յերիտասարդացնել, հե-
ռացնելով բուռնցքը (կտրել բուռնցքից 10—15 սմ.
ցած):

17. Առաջին հերթին յերիտասարդացնել ախպի-
սի ծառեր, վորոնց տերեքները կտրված են (բլթակա-
վոր ու անվորակ):

18. Այն ծառերը, վորոնք ունեն մեկ բուռնցքա-
յին ձև, անհրաժեշտ է ձևափոխել բազմաբուռնցքի
(կերակրման ոգտագործման ժամանակ), թողնելով բը-
ռուցքի վրա 3—5 ճյուղ, հետագա աճման նպատակով:

19. Բարձրաբուռնները վերանորոգելու ժամանակ
պատվաստել պակաս արժեք ունեցող վայրի թթենի-
ները, կուլտուրական տեսակներով: Պատվաստը կա-
տարել միամյա ճյուղերի հիմքից, վաղ գարնանը բող-
բոջելուց 20—25 որ հետո:

20. Մինչև վեգետացիայի սկիզբը, թե բուռնցքը
և թե բուռն մաքրել, հեռացնելով բոլոր չորուկները,
կեղտը և այլն: Ուղղել նախկին ոգտագործման ժա-
մանակ անկանոն կտրվածքները:

21. Այն ծառերը, վորոնք վարակված են մամուով, արեթասնկերով և քարաքոսով, մաքրել և բներին քսել կիր:

22. Թթենիններն ոգտագործելու և խնամելու ժամանակ աշխատանքները կատարել բացառապես այգու գործիքներով (սեկտար, այգու դանակ և այգու սղոց) խոշոր ճյուղերը սղոցով կտրելուց հետո, հարթել այգու դանակով և քսել կավահողի և կովի աղբի խառնուրդի մածիկ:

23. Թթենու այն ճյուղերը, վորոնք վարակված են յեղել բակտերիոզով, վորդերին կերակրելուց հետո անպայման այրել:

Ժանգացավով վարակված տերևները, աշնանը հավաքել և այրել:

24. Վորդերին կերակրման համար պատրաստած կերը (տերեղ—ճյուղերը) չկեղտոտել, պահպանել հով և չոր շենքում, չթողնել վոր չորանա:

25. Կերակրման առաջին շրջանում տերևահավաքը կատարել տերևները քաղելով հատ-հատ, 2-րդ և 3-րդ շրջանում կտրել բների վրա գազաթի մեջ գլուխը վող մանր ճյուղերը, իսկ 4-րդ և 5-րդ շրջանում կտրել բոլոր ճյուղերը:

Ց Ա Ն Ք

26. Յանքի համար նախատեսված հողը պետք է լինի փափուկ, պարարտ, ունենա հարթ մակերես, ապահովված լինի վոռոգման ջրով, պետք է լինի լավ լուսավորված և սաշտպանված, վորպեսզի անասունները ցանքսը չփչացնեն:

27. Հողը պետք է մշակել աշնանից, վարելով 30 սմ. խոր:

28. Գարնանը հողի քեշը գալու ժամանակ պետք կրկնավարել:

29. Հողը վարելուց կոշտերը փխրեցնել, քարերը և մոլախոտերի մնացորդները դաշտից դուրս տանել:

30. Յանքսը պետք է կատարել մարգերով, շարքացան և ժապավենաձև:

31. Մարգերի մեծությունը կարելի չէ ընդունել 2—3 մետր յերկայնությամբ և մեկ մետր լայնությամբ: Յանքը կատարել—մարգերի մեջ քաշելով ակոսներ ըստ լայնության, 20+25 սմ. հեռավորությամբ: Յանել 0,5—1,0 սմ. խորությամբ:

32. Նախ քան ցանելը մեկ անգամ պետք է ջրել, վորպեսզի ստուգվի թե թմբի վրա ջուրը մինչև վորտեղ է բարձրանում և սերմը ցանել թմբի յերկու կողմերում, այնպիսի բարձրությամբ, վոր խոնավությունը ծծվի և հասնի թթենու սերմերին:

33. Յանքսը պետք է կատարել գարնանն ապրիլ ամսվա կեսից մինչև մայիսի սկիզբը այն է 15/IV—1/V:

34. Ինչպես ասացինք, սերմերը պետք է ցանել թմբերի յերկու կողմերից նրա լանջին: Յանքսի խորությունը, նայած հողի տեսակին, կարելի չէ ընդունել 0,5-ից—1,0 սմ.:

35. Յեթե հողը ծանր է և կեղևակալում է պետք է ցանել յերեսանց, թեթե, փափուկ և վոչ կեղևակալող հողերում ցանել մի քիչ խոր: Սերմը ցանելուց հետո պետք է ծածկել հողի փափուկ շերտով: Լավ է յեթե այդ հողի հետ խառնված լինի լավ հասունացած գոմաղբ:

36. Ցանկույց անմիջապես հետո պետք է ջրել: Առուներով ջուրը պետք է բաց թողնել աֆսքան մինչև ամբողջ թումբը խոնավանա և ջուրը ծծի իր մեջ: Մինչև ծիլերի յերևալը և կանոնավոր ամրանալը հողը միշտ պետք է պահել խոնավ դրությամբ: Դրա համար անհրաժեշտ է ջրել յուրաքանչյուր ուրը և կամ թե ամենաուշը յերկու ուրը մեկ անգամ, յեթե մինչև ջրելը հողը չի չորանում:

37. Սերմը ծլելու և ծլերի պահպանման նախապայմանը անպայման հողը խոնավ պահելն է, մինչև ծլերի ամրանալը հողը յերբեք չպետք է չոր լինի:

38. Զուրն առուների մեջ չպետք է բաց թողնել մի անգամից ուժեղ հոսանքով, այլ դանդաղ և հավասար, վորպեսզի թմբերը կանոնավոր ջրվեն:

39. Ծլերն ամրանալուց հետո, ըստ պահանջի, պետք է ջրել 3—4 ուրը մեկ անգամ և վորքան տնկիչները մեծանում են աֆսքան կարելի յե ջրել ուշ ուշ, բայց հողը լինի միշտ խոնավ:

40. Վոռոգման այս կամ այն քանակը կախված է հողային և կլիմայական պայմաններից և նրանից — թե վոռոգումից հետո ինչպես են մշակում հողը, քանի անգամ են փխրեցնում և մոլախոտերը քաղհանում, վորովհետև ինչպես հայտնի յե, վոռոգումից ել հետո դոյացող կեղևի շերտը ժամանակին չփխրեցնելուց ջուրն աննպատակ գոլորշիանում է և թթենին զրկվում է խոնավությունից, նայած հողի վոռոգումից: Յերկու յերեք ուր հետո պետք է հողը փխրեցնել դոյացած կեղևակալած շերտը քայքայելու համար:

41. Վեգետացիայի ընթացքում, թե առուների և թե թմբերի վրա տնկիների մեջ շարքերը պետք է փխրեցնել ձեռքի ուրազով: Առուների մեջ հողը պետք է փխրեցնել 5—6 անգամ, մթերի վրա՝ 2—3 անգամ:

42. Վորպեսզի մոլախոտերը չխեղդեն նորածիլ թթենիներին և վերջինները հնարավորություն ունենան լավ զարգանալու, ինչպես և ջուրը աննպատակ չգոլորշիացնելու համար անհրաժեշտ է դաշտը մաքրել մոլախոտերից: Նրանց առաջին քաղհանը պետք է կատարել հենց վոր յերևում են մոլախոտերը, չսպասելով թթենու ծլելուն:

43. Վեգետացիայի ընթացքում, նայած նրանց թե մոլախոտերը ինչ աստիճան են զարգանում անհրաժեշտ է քաղհանել 4—5 անգամ:

44. Ցանքսի բաժանմունքում բուսակները պետք է աճեցնել մեկ տարի և ստանալ մեկ հեկտարից 600.000 հատ, վորից առաջին տեսակի 50⁰/օ-ը:

Տ Ն Կ Ա Ր Ա Ն

45. Տնկարանի հողերի ընտրությունը պետք է կատարել այնպես, ինչպես ցանքսի համար (տես ցանքսը):

46. Տնկարանի հողերը աշնանը վարել 30 սմ. խորությամբ:

47. Դարնանը կնկնավարել, քարերը մաքրել և փոցիսել զիգ-զազ փոցիսով:

48. Պարարտացնել գոմաղբով, աշնանը տալով հեկտարին 40 տոննա գոմաղբ:

49. Մինչև տնկելը տնկիները պատրաստել,

մաքրել արմատային սիստեմը վիրավոր մասերից, արմատը թողնելով 20 սմ. յերկարությամբ:

50. Տնկել գարնանը ապրիլի 10-ից մինչև վերջը:

51. Տնկել շարքերով, վոչ պատվաստի ժամանակ տնկել մեկ հեկտարին 50.000 հատ միջարքային տարածությունը պահպանելով 80 սմ., շարքամիջային տարածությունը 25 սմ.:

52. Պատվաստելու դեպքում տնկել հեկտարին 40.000 հատ. տարածությունն ընդունելով 80 սմ., 30 սմ.:

53. Տնկելու ժամանակ արգելել ունալիզացիայի յենթարկել այն տունկերը, վորոնց տերեւները խիստ կտրտված են (բլթակավոր) ալգալիսններն ոգտագործել իբրև պատվաստակալ վրան կուլտուրական տեսակներ պատվաստելու:

54. Պատվաստը կատարել գարնանը, բողբոջելուց 20—25 որ հետո, արթնացող աչքով գարնանը պատվաստած, բայց չկաած աչքերը պետք է վերապատվաստել, ամառն աճող աչքով մինչև հուլիսի մեկը:

55. Տնկիները տնկելուց անմիջապէս ջրել վեգետացիայի ընթացքում 12—14 անգամ նայած հողին, ամսական 2—3 անգամ:

56. Վերջին ջուրը տալ սեպտեմբերի 15-ին և դադարեցնել ջրելը:

57. Հողը փխրեցնել առաջին տարին 4—5 անգամ, իսկ յերկրորդ տարին՝ 3—4 անգամ:

58. Մուլխոտերը քաղհանել առաջին տարին 3—4 անգամ, յերկրորդ տարին՝ 2—3 անգամ:

59. Չկաածների նորմալ թիվը ընդունել 95% :

60. Մինչև պատվաստելը տնկիները մաքրել ավելորդ ճյուղերից:

61. Պատվաստացվի (կտրոն) համար ընտրել միմիայն շվեր. շվերը կտրել առավոտյան և յերեկոյան հովին:

62. Պատվաստելու շվերը փաթաթել խոնավ շուրում կամ դնել ջրով դուլլի մեջ:

63. 15 որից հետո պատվաստները ստուգել: Չըկալածները վերապատվաստել, իսկ կալածների կապերը թուլացնել յեթե ամուր է և ընդհակառակը նորից կապել յեթե թուլացած է կամ ընկել է:

64. Աչքերը պետք է կանն առնվազն 90% -ով:

65. Պատվաստը կապել վայրի շվին, վայրի շվը ծայրից կտրել: Վեգետացիայի ընթացքում մաքրել վայրի բնից դուրս յեկած բոլոր շվերը և միշտ թողնել մաքուր:

ՏՆԿԻՆԵՐԻ ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ

Տնկիները տնկարանում պետք է աճեցնել և դարգացնել յերկու տարվա ընթացքում, պատվաստած տնկիները յերեք տարում:

Առաջին տարին.—

68. Բուսակները տնկելուց հետո կտրել ցողունը, վրան թողնելով յերկույ-երեք բողբոջ կամ մոտավորապէս 5—8 սմ. յերկարությամբ, իսկ պատվաստի դեպքում 10—15 սմ.:

69. Մայիսին կամ հուլիսին բնի վրա դուրս յեկած ճյուղերից մեկը, ամենաուժեղն ու առողջը, թողնել, իսկ մնացածները կտրել:

70. Ամսական ընթացքում ընտրած ճյուղերի վրա դուրս յեկած շվերը պետք է կտրել ափսպես, վոր բնի վրա այդ վոստերն ունենան 5—10 սմ. յերկարություն (պինցերովկա): Ոգոստոս ամսվա ընթացքում հեռացնել տունկի վայրի մասը, վորին կապած է պատվաստը:

Յետկորդ տարին.—

71. Յերկրորդ տարին թթենուն տալիս են պատկի ձևավորում, դրա համար ա) մայիսին տնկու լավ դարգացման դեպքում ապրիլին կատարել բնի մաքրում. բ) մայիսին կտրել ծառի բնի $\frac{1}{3}$ մասի վրա գտնվող բոլոր շվերը սկսած հիմքից. գ) 10 որից հետո կտրել բնի միջի $\frac{1}{3}$ մասի շվերը. դ) դրանից դարձյալ 10 որ հետո կտրել բնի վերին մասում գտնվող շվերը, թողնելով գազաթին 3 ամենալավ ճյուղերը:

72. Հեկտարից ստանալ ստանդարտ մատերիալ, վոչ պատվաստի դեպքում 40,000 տունկ, պատվաստի դեպքում՝ 25,000 տունկ:

73. Տնկարանից ստացվող տնկիները պետք է ունենան արմատային սխտեմ վոչ պակաս քան 30 սմ.:

74. Բնի յերկարությունը մեկ մետր:

75. Գազաթի հիմնական ճյուղերը 25—30 սմ.:

Տեխ. խմբագիր՝ Ս. Վ. ա. չ. է
Սրբագրել՝ Վ. Ս. ա. չ. ա. տ. յ. ա. ն

Պետհամալսարանի Հրատարակչության տպարան, Տեղյան փ. 72
Գլավլիտի լրագրող Հ—3502: Պատ. № 378: Տիրած 1000:

- 20 -

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0936517

442

1

3503

31 АВГ 1938